

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

**ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
з дисципліни
«МІЖНАРОДНЕ ПРАВО»**

Дніпро – 2025

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Андрій КУЧУК, професор кафедри права та публічного управління Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка, доктор юридичних наук, професор;

Людмила ФІЛЯНІНА, доцент кафедри міжнародного права Університету митної справи та фінансів, кандидат юридичних наук, доцент.

УКЛАДАЧІ:

Юлія ЗАВГОРОДНЯ, доцент кафедри теорії та історії держави та права, конституційного права та прав людини Дніпровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент, підполковник поліції;

Марина ВОЙТЮК, викладач кафедри теорії та історії держави та права, конституційного права та прав людини Дніпровського державного університету внутрішніх справ, капітан поліції.

З 13 Завгородня Ю. С., Войтюк М. П. Методичні рекомендації для самостійної роботи з дисципліни «Міжнародне право». Дніпро : ДДУВС, 2025. 80 с.

Методичні рекомендації для самостійної роботи з дисципліни «Міжнародне право» розроблено для здобувачів вищої освіти-правників, щоб допомогти опанувати матеріал дисципліни, що виноситься на самостійне вивчення. У рекомендаціях надано необхідні вказівки для успішного набуття компетентностей, передбачених освітнім стандартом спеціальності «Право» першого (бакалаврського) рівня.

ЗМІСТ

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ	4
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ	6
Тема № 1. Поняття та сутність міжнародного права.....	6
Тема № 2. Основні принципи міжнародного права	10
Тема № 3. Право міжнародних договорів	14
Тема № 4. Відповідальність у міжнародному праві.....	19
Тема № 5. Право зовнішніх зносин	23
Тема № 6. Право міжнародних організацій	27
Тема № 7. Право людини в міжнародному праві	31
Тема № 8. Міжнародне кримінальне право.	36
Тема № 9. Право збройних конфліктів	40
Тема № 10. Право міжнародної безпеки	45
Тема № 11. Міжнародне інформаційне право	49
Тема № 12. Міжнародне співробітництво у протидії злочинності.....	54
Тема № 13. Діяльність ООН у галузі міжнародного співробітництва у протидії злочинності	59
Тема № 14. Діяльність Інтерполу та Європолу у протидії злочинності.....	64
Тема № 15. Правова допомога у кримінальних справах як вид міжнародного співробітництва у протидії злочинності.....	69
Тема № 16. Міжнародно-правове регулювання видачі злочинців (екстрадиція).....	74

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Самостійна робота здобувачів вищої освіти являє собою спеціально організовану пізнавальну діяльність, яка здійснюється відповідно до робочої програми навчальної дисципліни під методичним керівництвом науково-педагогічного працівника, проте без прямої його участі у процесі виконання.

Така форма навчальної активності є ключовим механізмом засвоєння змісту освіти в години, що не заплановані для аудиторних занять. Вона передбачає розвиток здатності до самоорганізації, критичного мислення та формування професійних компетентностей.

Головною метою самостійної роботи з дисципліни «Міжнародне право» є комплексний розвиток фахових знань здобувачів вищої освіти, досягнення запланованих освітніх результатів та виховання культури автономного навчання, що підвищить професійну конкурентоспроможність випускників.

Основні завдання самостійної роботи:

- поглиблене вивчення теоретичних основ міжнародно-правових відносин;
- формування навичок аналізу міжнародних документів та практики їх застосування;
- розвиток уміння самостійно знаходити та опрацьовувати фахову інформацію;
- підготовка до активної участі в практичних заняттях та дискусіях;
- формування професійного юридичного мислення у сфері міжнародного права.

У процесі самостійного навчання здобувач вищої освіти повинен у плані:

- **теоретичної підготовки** – опрацьовувати фундаментальні концепції міжнародного права, використовуючи підручники, монографії та наукові статті;
- **практичного застосування** – відпрацьовувати теоретичні знання через розв'язання юридичних казусів, тестування та інші форми контролю;
- **аналітичної діяльності** – досліджувати конкретні міжнародно-правові ситуації та формулювати обґрунтовані висновки;
- **творчої роботи** – створювати наукові тексти, розробляти власні дослідницькі проекти та брати участь у науковій діяльності.

Самостійна робота здобувачів вищої освіти охоплює такі напрями:

- систематизація та аналіз лекційних матеріалів і рекомендованої літератури;
- пошук та критичний огляд додаткових джерел з конкретних питань курсу;
- виконання індивідуальних завдань та вправ;

- опрацювання іншомовних текстів міжнародно-правового характеру;
- самостійне вивчення окремих тем навчальної програми;
- підготовка до семінарських занять та практикумів;
- підготовка до різних форм поточного оцінювання знань.

Поглиблена самостійна робота орієнтована на розширення професійних знань здобувачів вищої освіти та формування дослідницьких компетентностей. До неї належать:

- участь у студентських наукових дослідженнях, конференціях тощо;
- критичний розбір наукових праць за тематикою, визначеною викладачем;
- проведення власних досліджень поза межами аудиторних годин;
- створення наукових текстів (рефератів, есе, статей) з актуальних проблем міжнародного права;
- складання бібліографічних оглядів за спеціальними темами;
- підготовка мультимедійних презентацій для наукових виступів тощо.

Поглиблена самостійна діяльність студентів підтримується комплексом навчально-методичних матеріалів, розроблених спеціально для курсу міжнародного права.

Детальний перелік усіх завдань для індивідуального виконання, критерії їх оцінювання, граничні терміни здачі та особливі вимоги оголошуються здобувачам вищої освіти на першому занятті з дисципліни. Якість виконання окремих завдань оцінюється за бальною системою, де максимальна оцінка може становити до 10 балів залежно від складності та обсягу роботи.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Тема № 1. Поняття та сутність міжнародного права

Мета самостійної роботи здобувачів вищої освіти за темою: сформулювати базове розуміння міжнародного права як самостійної правової системи, засвоїти основні теоретичні концепції та підходи до визначення його природи, а також розвинути навички аналізу співвідношення міжнародного та національного права.

Методичні поради для самостійного вивчення

Етап 1. Концептуальне розуміння

Почніть з опрацювання базових підручників для формування загального уявлення про предмет. Зверніть особливу увагу на різні підходи до визначення міжнародного права та їх обґрунтування.

Етап 2. Поглиблене вивчення

Ознайомтеся з класичними працями зарубіжних авторів для розуміння світових тенденцій розвитку міжнародно-правової доктрини. Порівняйте різні національні школи міжнародного права.

Етап 3. Практичне застосування

Аналізуйте конкретні міжнародно-правові документи, звертаючи увагу на те, як теоретичні концепції втілюються в реальних нормах та принципах.

Етап 4. Критичне осмислення

Формулюйте власні висновки щодо дискусійних питань, спираючись на вивчений матеріал та сучасну практику міжнародних відносин.

Ключові поняття та терміни для засвоєння: міжнародне публічне право; міжнародне приватне право; монізм та дуалізм у міжнародному праві; суб'єкти міжнародного права; міжнародно-правова норма; джерела міжнародного права; міжнародний правопорядок; пріоритет міжнародного права; імплементація міжнародних зобов'язань.

Перелік основних питань до опрацювання

1. Визначення міжнародного права: доктринальні підходи.

Вивчаючи це питання, зосередьте увагу на основних визначеннях міжнародного права, що сформувалися в межах натуралістичної, позитивістської та соціологічної шкіл. Урахуйте розбіжності між цими підходами, зокрема щодо джерел походження міжнародного права та його обов'язкової сили для держав.

2. Сутність міжнародного права як правової системи.

Аналізуючи це питання, розгляньте міжнародне право не лише як сукупність норм, а як цілісну систему, що має свою структуру, принципи та внутрішню логіку. Важливо врахувати координаційний характер цієї системи, її орієнтацію на погодження волі держав і підтримання міжнародного порядку.

3. Основні риси міжнародного права (суб'єкти, джерела, способи забезпечення дотримання тощо).

У межах цього питання зверніть увагу на багаторівневність суб'єктного складу міжнародного права: держави, міжурядові організації, іноді – фізичні особи. Окремо проаналізуйте характер міжнародних джерел (звичай, договір, загальні принципи права) та механізми впливу на правопорушників у сфері міждержавних відносин.

4. Відмінності міжнародного права від внутрішньодержавного права.

Вивчаючи це питання, порівняйте міжнародне та національне право за основними критеріями: суб'єктами, джерелами, механізмами примусу, способами прийняття рішень. Зверніть увагу на відсутність централізованого примусового апарату у міжнародному праві, що відрізняє його від ієрархічно організованого внутрішнього правопорядку.

5. Функції міжнародного права.

Опрацьовуючи це питання, визначте основні функції міжнародного права: регулятивну, охоронну, стабілізаційну, інтеграційну тощо. Урахуйте, що ці функції реалізуються у процесі врегулювання відносин між державами, підтримання миру, співпраці у глобальних сферах (екологія, безпека, права людини тощо).

6. Роль міжнародного права в умовах глобалізації.

Аналізуючи це питання, зверніть увагу на зростаючу взаємозалежність держав та транснаціональних процесів, що підвищують значення міжнародного права. Урахуйте, як міжнародне право реагує на виклики сучасності – транснаціональну злочинність, екологічні загрози, масові міграції, гібридні конфлікти – та які інституції забезпечують правове врегулювання глобальних процесів.

Завдання для самостійного виконання

1. Письмова відповідь (1-2 сторінки) на одне із запитань. Відповідь обґрунтуйте:

– Які особливості правової природи міжнародного права виокремлює сучасна доктрина?

– Чи можна вважати міжнародне право повноцінною правовою системою?

2. Порівняльна таблиця:

Порівняйте міжнародне право та національне (внутрішнє) право за такими критеріями:

- джерела права;
- суб'єкти;
- механізми забезпечення виконання норм;
- способи правотворення;
- функції.

3. Огляд однієї з міжнародно-правових доктрин (на вибір). Напишіть коротке резюме (до 1 сторінки), у якому: сформулюйте основні положення доктрини; проаналізуйте її значення для сучасного міжнародного права:

- натуралістична концепція походження міжнародного права;
- позитивістський підхід до міжнародного права;
- реалістична школа міжнародного права.

4. Теми рефератів:

4.1. Еволюція доктринальних підходів до визначення міжнародного права: від класичного позитивізму до сучасного плюралізму.

(У рефераті доцільно розглянути, як змінювалося розуміння міжнародного права під впливом історичних і теоретичних факторів).

4.2. Міжнародне право як самостійна правова система: ознаки, структура, взаємозв'язки.

(Пропонується проаналізувати, у чому полягає системність міжнародного права і які критерії дозволяють визнати його як окрему правову систему).

4.3. Джерела міжнародного права

(Увага має бути зосереджена на різних джерелах міжнародного права, їх характеристиці).

4.4. Міжнародне та внутрішнє право: проблеми співвідношення та імплементації норм

(Реферат може містити аналіз механізмів взаємодії міжнародного права з національними правовими системами, з урахуванням прикладів з української практики).

5. Практичні завдання

Завдання 1. Дискусійне питання.

Підготуйте аргументи для обговорення питання: «Чи є міжнародне право справжнім правом?» Сформулюйте по 3-4 аргументи «за» та «проти», спираючись на різні теоретичні підходи.

Завдання 2. Практична ситуація.

Держава А ратифікувала міжнародний договір, але її національне законодавство містить норми, що суперечать положенням цього договору. Суд держави А під час розгляду справи посиляється виключно на національне право, ігноруючи міжнародні зобов'язання. Проаналізуйте ситуацію з точки зору теорій монізму та дуалізму. Які наслідки може мати така позиція держави?

6. Тестові завдання

1. Що з наведеного найбільш повно відображає визначення міжнародного публічного права?

А) Сукупність норм, що регулюють приватні відносини між фізичними особами різних держав.

Б) Правова система, що регулює відносини між державами та іншими суб'єктами міжнародного права.

В) Частина внутрішнього права, що забезпечує реалізацію міжнародних зобов'язань.

Г) Система рішень національних судів щодо транскордонних спорів.

2. *Яка з наведених характеристик відображає предмет міжнародного публічного права?*

- А) Загальні принципи правової поведінки у внутрішньому праві.
- Б) Відносини приватноправового характеру з іноземним елементом.
- В) Відносини між державами, міжурядовими організаціями та іншими суб'єктами міжнародного права.
- Г) Політичні стратегії міжнародних відносин.

3. *Яке з наведених положень найточніше пояснює природу юридично обов'язкової сили міжнародного права?*

- А) Міжнародне право має силу лише тоді, коли його положення імплементовано у внутрішнє законодавство.
- Б) Обов'язковість норм міжнародного права впливає з узгодженої волі суверенних держав.
- В) Міжнародне право застосовується виключно за рішенням міжнародних судів.
- Г) Юридична сила міжнародного права ґрунтується на звичаї як головному джерелі.

4. *Яка функція міжнародного права полягає у збереженні міжнародного миру та безпеки?*

- А) Регулятивна.
- Б) Інтегративна.
- В) Охоронна.
- Г) Інформаційна.

5. *У чому полягає основна відмінність між міжнародним публічним правом і міжнародним приватним правом?*

- А) У рівні примусовості норм.
- Б) У джерелах правового регулювання.
- В) У суб'єктному складі та характері правовідносин.
- Г) У формі вираження юридичної волі.

6. *Яке з наведених визначень найбільш точно характеризує джерело міжнародного права у вузькому доктринальному розумінні?*

- А) Форма зовнішнього вираження норм, що мають юридичну силу.
- Б) Організаційна структура міжнародного співтовариства.
- В) Процес тлумачення правових норм міжнародними судами.
- Г) Механізм визнання суверенітету.

Рекомендована література:

1. Статут Організації Об'єднаних Націй (1945 р.).
2. Статут Міжнародного Суду ООН (1945 р.).
3. Віденська конвенція про право міжнародних договорів (1969 р.).
4. Конституція України (ст. 9, 18).

5. Войціховський А. В. Міжнародне право: підручник. Харків : ХНУВС, 2020. 544 с.

6. Сироїд Т. Л. Міжнародне публічне право: підручник. Харків : Право, 2020. 648 с.

7. Бехруз Х. Н., Андрейченко С. С., Грушко М. В. та ін. Міжнародне публічне право: основи теорії: навч.-метод. посібник. Одеса : Юридика, 2023. 252 с.

Тема № 2. Основні принципи міжнародного права

Мета самостійної роботи здобувачів вищої освіти за темою: сформулювати комплексне розуміння системи основних принципів міжнародного права як фундаментальної основи міжнародного правопорядку, засвоїти їх зміст, класифікацію та особливості застосування у міжнародних відносинах, а також розвинути навички аналізу взаємодії принципів у конкретних міжнародно-правових ситуаціях.

Методичні поради для самостійного вивчення

Етап 1. Теоретичне осмислення

Розпочніть з вивчення поняття та класифікації принципів міжнародного права. Зверніть особливу увагу на відмінності між основними принципами та галузевими принципами, їх ієрархію та взаємозв'язок.

Етап 2. Нормативно-правовий аналіз

Детально проаналізуйте текст Статуту ООН, Декларації про принципи міжнародного права 1970 року та Заключного акта НБСЄ 1975 року для розуміння офіційного закріплення основних принципів.

Етап 3. Практичне застосування

Вивчайте судову практику Міжнародного суду ООН та рішення інших міжнародних судових органів щодо застосування та тлумачення основних принципів міжнародного права.

Етап 4. Аналітичне узагальнення

Досліджуйте сучасні виклики щодо реалізації принципів міжнародного права в умовах глобалізації, регіоналізації та появи нових міжнародних акторів.

Ключові поняття та терміни для засвоєння: основні принципи міжнародного права; принцип суверенної рівності держав; принцип незастосування сили або погрози силою; принцип мирного врегулювання міжнародних спорів; принцип невтручання у внутрішні справи; принцип територіальної цілісності держав; принцип самовизначення народів; принцип міжнародного співробітництва; принцип сумлінного виконання міжнародних зобов'язань; принцип поваги до прав людини; *ius cogens* (імперативні норми); колізія принципів міжнародного права.

Перелік основних питань до опрацювання

1. Поняття та класифікація принципів міжнародного права.

Розглядаючи це питання, зосередьте увагу на відмінностях між різними видами принципів: основними (фундаментальними), галузевими та спеціальними. Проаналізуйте критерії виділення основних принципів та їх роль як *jus cogens* у міжнародному праві.

2. Історичний розвиток системи основних принципів міжнародного права.

Вивчаючи це питання, простежте еволюцію принципів від Вестфальської системи до сучасного етапу. Особливу увагу приділіть ролі Статуту ООН у кодифікації основних принципів та їх подальшому розвитку в рамках міжнародних організацій.

3. Принцип суверенної рівності держав: зміст та проблеми реалізації.

Аналізуючи цей принцип, розгляньте його складові елементи: суверенітет, рівність, взаємне визнання. Врахуйте сучасні виклики для цього принципу в умовах економічної взаємозалежності та діяльності наддержавних організацій.

4. Принцип заборони застосування сили або загрози силою.

У межах цього питання детально проаналізуйте зміст принципу, винятки з нього (самооборона, колективна безпека), а також проблеми кваліфікації «гуманітарної інтервенції» та превентивної самооборони у сучасному міжнародному праві.

5. Принцип мирного врегулювання міжнародних спорів.

Вивчаючи це питання, розгляньте різні способи мирного врегулювання (переговори, посередництво, арбітраж, судовий розгляд) та їх правовий статус. Зверніть увагу на обов'язковий характер цього принципу та санкції за його порушення.

6. Принцип невтручання у внутрішні справи держав.

Опрацьовуючи це питання, визначте межі внутрішньої компетенції держави та виняткові випадки правомірного втручання. Проаналізуйте співвідношення цього принципу з принципом поваги до прав людини та концепцією «відповідальності захищати».

7. Принцип територіальної цілісності держав і принцип самовизначення народів: проблеми співвідношення.

Аналізуючи ці принципи, зверніть увагу на потенційні колізії між ними та способи їх подолання в міжнародній практиці. Розгляньте різні форми реалізації права на самовизначення (внутрішнє, зовнішнє самовизначення, сецесія).

8. Принцип поваги до прав людини як основа сучасного міжнародного права.

Вивчаючи це питання, проаналізуйте місце прав людини в системі основних принципів, їх вплив на трансформацію традиційних принципів міжнародного права та роль у легітимації міжнародного втручання.

Завдання для самостійного виконання

1. Письмова відповідь (1-2 сторінки) на одне із запитань. Відповідь обґрунтуйте:

- Які фактори впливають на ієрархію основних принципів міжнародного права у сучасних умовах?
- Як співвідносяться принцип територіальної цілісності та принцип самовизначення народів у міжнародній практиці?

2. Порівняльна таблиця

Порівняйте три основні принципи міжнародного права (на вибір) за такими критеріями:

- нормативне закріплення;
- зміст;
- способи реалізації;
- обмеження та винятки;
- проблеми застосування у сучасній практиці.

3. Аналіз міжнародно-правового документа

Проаналізуйте один з основоположних документів (на вибір) щодо закріплення основних принципів міжнародного права. Напишіть резюме (до 1 сторінки), у якому:

- охарактеризуйте історичний контекст прийняття документа;
- визначте, які принципи в ньому закріплені;
- оцініть значення документа для розвитку міжнародного права:
 - а) Статут ООН (глава I, стаття 2);
 - б) Декларація про принципи міжнародного права 1970 року;
 - в) Заключний акт НБСЄ 1975 року.

4. Теми рефератів

4.1. Еволюція системи основних принципів міжнародного права: від Вестфальської системи до сучасності.

(У рефераті доцільно простежити історичний розвиток принципів та їх трансформацію під впливом змін у міжнародних відносинах).

4.2. Колізії основних принципів міжнародного права та способи їх подолання.

(Пропонується проаналізувати теоретичні підходи та практичні механізми вирішення конфліктів між різними принципами).

4.3. Принцип самовизначення народів у сучасному міжнародному праві: теорія та практика.

(Увага має бути зосереджена на еволюції змісту цього принципу та проблемах його реалізації).

4.4. Гуманітарна інтервенція versus принцип невтручання: сучасні дилеми міжнародного права.

(Реферат може містити аналіз концепції «відповідальності захищати» та її співвідношення з традиційними принципами суверенітету).

5. Практичні завдання

Завдання 1. Дискусійне питання.

Підготуйте аргументи для обговорення питання: «Чи існує ієрархія серед основних принципів міжнародного права?» Сформулюйте по 3-4 аргументи «за» та «проти», спираючись на міжнародну практику та доктринальні підходи.

Завдання 2. Практична ситуація.

Держава В оголосила про вихід частини своєї території та створення незалежної держави після проведення референдуму. Держава А визнала незалежність нової держави, а держава С засудила це як порушення територіальної цілісності. Міжнародна спільнота розділилася у своїх оцінках. Проаналізуйте ситуацію з точки зору основних принципів міжнародного права. Які принципи вступають у колізію і як може бути вирішена ця ситуація?

6. Тестові завдання

1. *Що з наведеного найбільш точно характеризує основні принципи міжнародного права?*

А) Норми міжнародного звичаєвого права, що мають рекомендаційний характер.

Б) Фундаментальні імперативні норми, що становлять основу міжнародного правопорядку.

В) Програмні положення міжнародних організацій.

Г) Односторонні зобов'язання держав щодо міжнародної поведінки.

2. *Який документ вперше комплексно кодифікував основні принципи міжнародного права?*

А) Статут Ліги Націй 1919 року.

Б) Статут ООН 1945 року.

В) Декларація про принципи міжнародного права 1970 року.

Г) Заключний акт НБСЄ 1975 року.

3. *Яке з наведених положень НЕ є елементом принципу суверенної рівності держав?*

А) Право держави вільно обирати свою політичну систему.

Б) Обов'язок поважати правосуб'єктність інших держав.

В) Право на превентивну самооборону.

Г) Територіальна цілісність держави.

4. *У якому випадку застосування сили може бути правомірним згідно з міжнародним правом?*

А) Для захисту власних громадян за кордоном.

Б) За рішенням Ради Безпеки ООН.

В) Для попередження екологічної катастрофи.

Г) Для захисту демократії в іншій державі.

5. *Що означає концепція *jus cogens* у контексті основних принципів міжнародного права?*

- А) Право держав на відступ від принципів за взаємною згодою.
- Б) Імперативний характер норм, від яких неможливе відступлення.
- В) Пріоритет міжнародного права над національним.
- Г) Обов'язковість принципів лише для членів ООН.

Рекомендована література:

1. Статут Організації Об'єднаних Націй (1945 р.).
2. Декларація про принципи міжнародного права 1970 року.
3. Заключний акт НБСЄ 1975 року.
4. Войціховський А. В. Міжнародне право: підручник. Харків : ХНУВС, 2020. 544 с.
5. Сироїд Т. Л. Міжнародне публічне право: підручник. Харків : Право, 2020. 648 с.
6. Бехруз Х. Н., Андрейченко С. С., Грушко М. В. та ін. Міжнародне публічне право: основи теорії: навч.-метод. посібник. Одеса : Юридика, 2023. 252 с.

Тема № 3. Право міжнародних договорів

Мета самостійної роботи здобувачів вищої освіти за темою: сформулювати комплексне розуміння права міжнародних договорів як провідного джерела міжнародного права, засвоїти процедури укладання, дії та припинення міжнародних договорів, а також розвинути навички аналізу договірної практики та застосування норм Віденських конвенцій про право договорів у практичних ситуаціях.

Методичні поради для самостійного вивчення

Етап 1. Нормативно-правова база

Розпочніть з детального вивчення Віденської конвенції про право міжнародних договорів 1969 року та Віденської конвенції 1986 року. Зверніть особливу увагу на їх структуру, сферу застосування та співвідношення між собою.

Етап 2. Процедурні аспекти

Ретельно опрацюйте всі стадії укладання міжнародних договорів від переговорів до набрання чинності. Проаналізуйте особливості кожної стадії та їх правові наслідки.

Етап 3. Національна практика

Вивчіть Закон України «Про міжнародні договори України» 2004 року та практику його застосування. Порівняйте українську модель з практикою інших держав.

Етап 4. Судова практика

Дослідіть рішення Міжнародного суду ООН, Європейського суду з прав людини та інших міжнародних судових органів щодо тлумачення та застосування договірних норм.

Ключові поняття та терміни для засвоєння: міжнародний договір; Віденська конвенція про право договорів; сторони договору; повноваження (повні повноваження); підписання договору; ратифікація; приєднання до договору; застереження до договору; набрання чинності; тлумачення договорів; недійсність договору; денонсація; естопель; пролонгація; промульгація.

Перелік основних питань до опрацювання

1. Поняття і джерела права міжнародних договорів.

Розглядаючи це питання, зосередьте увагу на визначенні права міжнародних договорів як галузі міжнародного права. Проаналізуйте основні джерела: Віденські конвенції, міжнародний звичай, судову практику та доктрину. Урахуйте співвідношення кодифікованих та звичаєвих норм у цій сфері.

2. Віденські конвенції про право договорів: порівняльна характеристика.

Вивчаючи це питання, проведіть детальний аналіз двох Віденських конвенцій (1969 і 1986 років), їх сфери застосування, структури та основні відмінності. Зверніть увагу на причини прийняття другої конвенції та особливості участі міжнародних організацій у договірних відносинах.

3. Поняття та ознаки міжнародного договору.

Аналізуючи це питання, розгляньте легальне визначення міжнародного договору згідно з Віденською конвенцією та доктринальні підходи. Виділіть основні ознаки договору: письмова форма, суб'єктний склад, регулювання міжнародним правом, правові наслідки.

4. Класифікація міжнародних договорів.

У межах цього питання розгляньте різні критерії класифікації: за кількістю учасників (двосторонні/багатосторонні), за способом участі (відкриті/закриті), за предметом регулювання (політичні, економічні, гуманітарні тощо), за юридичною природою (установчі/звичайні).

5. Суб'єкти договірних відносин та повноваження на укладання договорів.

Вивчаючи це питання, проаналізуйте коло суб'єктів, які можуть укладати міжнародні договори, поняття договірної правоздатності. Детально розгляньте інститут повноважень: поняття, види, особи, які мають повноваження *ex officio*.

6. Стадії укладання міжнародних договорів.

Опрацьовуючи це питання, послідовно розгляньте всі стадії: переговори, парафування, підписання, ратифікація/затвердження, обмін ратифікаційними грамотами, набрання чинності. Зверніть увагу на правові наслідки кожної стадії та особливості багатосторонніх договорів.

7. Застереження до міжнародних договорів.

Аналізуючи це питання, розгляньте поняття застереження, його функції, порядок формулювання та заперечення. Вивчіть практику Міжнародного суду ООН у справі про застереження до Конвенції про геноцид та подальший розвиток цього інституту.

8. Дія, застосування та тлумачення міжнародних договорів.

Вивчаючи це питання, проаналізуйте принципи дії договорів у часі, просторі та щодо осіб. Розгляньте загальне правило про нечинність договорів щодо третіх держав та винятки з нього. Детально опрацюйте правила тлумачення договорів згідно зі статтями 31-33 Віденської конвенції.

9. Недійсність, призупинення та припинення дії міжнародних договорів.

Розглядаючи це питання, класифікуйте підстави недійсності на абсолютні та відносні. Проаналізуйте підстави призупинення та припинення дії договорів, процедурні вимоги. Особливу увагу приділіть доктрині *rebus sic stantibus* та її застосуванню.

10. Законодавство України про міжнародні договори.

Аналізуючи це питання, детально вивчіть Закон України «Про міжнародні договори України», його структуру та основні положення. Розгляньте процедуру укладання договорів Україною, роль різних органів державної влади, особливості імплементації договірних норм.

Завдання для самостійного виконання

1. Письмова відповідь (1-2 сторінки) на одне із запитань. Відповідь обґрунтуйте:

- Які особливості правового режиму застережень до багатосторонніх міжнародних договорів у сучасній практиці?
- Як співвідносяться принцип *pacta sunt servanda* та доктрина *rebus sic stantibus* у праві міжнародних договорів?

2. Порівняльна таблиця

Порівняйте дві Віденські конвенції про право договорів (1969 та 1986 рр.) за такими критеріями:

- сфера застосування;
- суб'єкти договірних відносин;
- особливості укладання договорів;
- застереження;
- особливості набрання чинності.

3. Аналіз міжнародного договору

Оберіть один багатосторонній міжнародний договір (учасником якого є Україна) та проаналізуйте його зміст і структуру. Напишіть резюме (до 1 сторінки), у якому:

- охарактеризуйте порядок укладання та набрання чинності;
- проаналізуйте наявні застереження та їх вплив;
- оцініть особливості імплементації в Україні:

- а) Європейська конвенція з прав людини 1950 р.;
- б) Віденська конвенція про дипломатичні зносини 1961 р.;
- в) Конвенція ООН з морського права 1982 р.

4. Теми рефератів

4.1. Еволюція кодифікації права міжнародних договорів: від Гаванської конвенції до Віденських конвенцій.

(У рефераті доцільно простежити історичний розвиток кодифікації та роль Комісії міжнародного права ООН у цьому процесі).

4.2. Інститут застережень до міжнародних договорів: теорія та практика.

(Пропонується проаналізувати еволюцію підходів до застережень та сучасні проблеми їх застосування).

4.3. Тлумачення міжнародних договорів: правила та методи.

(Увага має бути зосереджена на Віденських правилах тлумачення та їх застосуванні в міжнародній судовій практиці).

4.4. Україна в системі міжнародних договорів: особливості національного законодавства та практики.

(Реферат може містити аналіз договірної бази України та особливостей її договірної політики на сучасному етапі).

5. Практичні завдання

Завдання 1. Дискусійне питання.

Підготуйте аргументи для обговорення питання: «Чи потрібна третя Віденська конвенція про право договорів у сучасних умовах?» Сформулюйте по 3-4 аргументи «за» та «проти», враховуючи розвиток міжнародного права та появу нових суб'єктів міжнародних відносин.

Завдання 2. Практична ситуація.

Держава Х підписала багатосторонній договір із застереженням до однієї з його статей. Держава Y заперечила проти цього застереження, а держава Z промовчала. Через рік держава Х денонсувала договір, посилаючись на істотну зміну обставин, але не дотрималася встановленого договором 12-місячного строку повідомлення. Проаналізуйте правові наслідки кожної з описаних дій з точки зору Віденської конвенції про право договорів. Чи буде дійсною денонсація?

6. Тестові завдання

1. *Яка конвенція є основним джерелом сучасного права міжнародних договорів?*

- А) Гаванська конвенція про договори 1928 року.
- Б) Віденська конвенція про право міжнародних договорів 1969 року.
- В) Віденська конвенція про право договорів між державами і МО 1986 року.
- Г) Конвенція про право договорів у письмовій формі 1969 року.

2. Які суб'єкти можуть бути сторонами міжнародного договору згідно з Віденською конвенцією 1969 року?

- А) Тільки держави.
- Б) Держави та міжнародні організації.
- В) Держави, міжнародні організації та транснаціональні корпорації.
- Г) Будь-які суб'єкти міжнародного права.

3. Що означає принцип *pacta sunt servanda*?

- А) Договори мають переглядатися кожні 10 років.
- Б) Договори повинні сумлінно виконуватися.
- В) Договори не створюють зобов'язань для третіх держав.
- Г) Договори можуть бути денонсовані в односторонньому порядку.

4. Яка особа має повноваження підписувати міжнародні договори *ex officio*?

- А) Міністр закордонних справ.
- Б) Посол держави.
- В) Генеральний консул.
- Г) Торговий представник.

5. Що таке застереження до міжнародного договору?

- А) Умова про тимчасове застосування договору.
- Б) Одностороння заява про виключення або зміну правового ефекту окремих положень.
- В) Протокол про тлумачення договору.
- Г) Додаткова угода до основного договору.

6. За яких умов міжнародний договір може бути визнаний недійсним згідно з Віденською конвенцією?

- А) У разі зміни уряду в одній зі сторін.
- Б) У разі порушення внутрішнього права щодо компетенції укладати договори.
- В) У разі примусу держави шляхом загрози силою або її застосування.
- Г) У разі економічної кризи в державі-учасниці.

Рекомендована література:

1. Віденська конвенція про право міжнародних договорів (1969 р.).
2. Віденська конвенція про право договорів між державами та міжнародними організаціями та між міжнародними організаціями (1986 р.).
3. Закон України «Про міжнародні договори України» (2004).
4. Войціховський А. В. Міжнародне право: підручник. Харків : ХНУВС, 2020. 544 с.
5. Сироїд Т. Л. Міжнародне публічне право: підручник. Харків : Право, 2020. 648 с.
6. Бехруз Х. Н., Андрейченко С. С., Грушко М. В. та ін. Міжнародне публічне право: основи теорії: навч.-метод. посібник. Одеса : Юридика, 2023. 252 с.

Тема № 4. Відповідальність у міжнародному праві

Мета самостійної роботи здобувачів вищої освіти за темою: сформувати комплексне розуміння інституту міжнародно-правової відповідальності як механізму забезпечення дотримання норм міжнародного права, засвоїти умови виникнення, види та форми відповідальності, а також розвинути навички аналізу практичних ситуацій щодо притягнення до міжнародно-правової відповідальності.

Методичні поради для самостійного вивчення

Етап 1. Теоретичні основи

Розпочніть з вивчення проєктів статей Комісії міжнародного права ООН про відповідальність держав за міжнародно-протиправні діяння (2001) та про відповідальність міжнародних організацій (2011). Зверніть увагу на структуру та основні принципи цих документів.

Етап 2. Елементи правопорушення

Детально опрацюйте складові елементи міжнародного правопорушення. Проаналізуйте обставини, що виключають протиправність.

Етап 3. Судова практика

Вивчіть рішення міжнародних судових органів (Міжнародний суд ООН) щодо питань відповідальності. Особливу увагу приділіть справам про відшкодування збитків та сатисфакцію.

Етап 4. Механізми реалізації

Дослідіть практичні аспекти реалізації міжнародно-правової відповідальності через міжнародні організації, дипломатичні канали та судові механізми.

Ключові поняття та терміни для засвоєння: міжнародно-правова відповідальність; міжнародне правопорушення (делікт); міжнародний злочин; присвоєння поведінки державі; порушення міжнародного зобов'язання; реституція; сатисфакція; контрзаходи; форс-мажор; стан необхідності; згода потерпілої держави; самооборона.

Перелік основних питань до опрацювання

1. Поняття та правова природа міжнародно-правової відповідальності.

Розглядаючи це питання, зосередьте увагу на визначенні відповідальності як правового інституту, що забезпечує відновлення порушеного правопорядку. Проаналізуйте співвідношення понять «відповідальність», «санкції» та «контрзаходи» в міжнародному праві.

2. Історичний розвиток інституту міжнародно-правової відповідальності.

Вивчаючи це питання, простежте еволюцію від концепції абсолютного суверенітету до сучасного розуміння відповідальності. Розгляньте роль кодифікаційної роботи Комісії міжнародного права ООН та її вплив на розвиток цього інституту.

3. Підстави виникнення міжнародно-правової відповідальності.

Аналізуючи це питання, детально розгляньте два основні елементи: об'єктивний (порушення міжнародного зобов'язання) та суб'єктивний (присвоєння поведінки суб'єкту міжнародного права). Зверніть увагу на презумпції та винятки щодо присвоєння поведінки.

4. Ознаки міжнародного правопорушення.

У межах цього питання проаналізуйте класифікацію міжнародних правопорушень, критерії їх розмежування. Розгляньте особливості серйозних порушень імперативних норм міжнародного права та їх правові наслідки.

5. Обставини, що виключають протиправність діяння.

Вивчаючи це питання, детально розгляньте кожну з обставин: згода, самооборона, контрзаходи, форс-мажор, лихо, стан необхідності, непереборна сила. Проаналізуйте умови їх застосування та обмеження.

6. Відповідальність за правомірну діяльність.

Опрацьовуючи це питання, розгляньте концепцію об'єктивної відповідальності за шкідливі наслідки не заборонених міжнародним правом діянь. Зверніть увагу на принцип «забруднювач платить» та практику відшкодування транскордонної екологічної шкоди.

7. Види міжнародно-правової відповідальності.

Аналізуючи це питання, розгляньте класифікацію за різними критеріями: за характером порушених норм, за суб'єктами, за наслідками.

8. Форми міжнародно-правової відповідальності.

Вивчаючи це питання, детально проаналізуйте матеріальні форми (реституція, компенсація) та нематеріальні форми (сатисфакція). Розгляньте співвідношення між різними формами та принципи їх застосування.

9. Реституція як основна форма відшкодування.

Розглядаючи це питання, проаналізуйте принцип повного відшкодування та місце реституції в системі засобів відшкодування. Зверніть увагу на обмеження реституції та випадки, коли вона є неможливою або непропорційно обтяжливою.

10. Механізми реалізації міжнародно-правової відповідальності.

Аналізуючи це питання, розгляньте різні способи реалізації відповідальності: дипломатичні переговори, добрі послуги, посередництво, міжнародний арбітраж, судовий розгляд. Проаналізуйте роль міжнародних організацій у забезпеченні відповідальності.

Завдання для самостійного виконання

1. Письмова відповідь (1-2 сторінки) на одне із запитань. Відповідь обґрунтуйте:

– Які особливості реалізації міжнародно-правової відповідальності в умовах відсутності централізованого примусового механізму?

– Як співвідносяться принцип повного відшкодування та принцип пропорційності в міжнародно-правовій відповідальності?

2. Порівняльна таблиця

Порівняйте різні форми міжнародно-правової відповідальності за такими критеріями:

- мета застосування;
- умови застосування;
- правові наслідки;
- особливості реалізації;
- приклади з міжнародної практики.

3. Аналіз справи з міжнародної судової практики

Оберіть одну справу з практики міжнародних судових органів та проаналізуйте аспекти відповідальності. Напишіть резюме (до 1 сторінки), у якому:

- викладіть фактичні обставини справи;
- проаналізуйте елементи правопорушення;
- оцініть засоби відшкодування, застосовані судом:
 - а) Справа про проект Габчиково-Надьмарош (Угорщина проти Словаччини);
 - б) Справа про застосування Конвенції про геноцид (Боснія і Герцеговина проти Сербії);
 - в) Справа про військові та воєнізовані дії в Нікарагуа та проти неї (Нікарагуа проти США).

4. Теми рефератів

4.1. Кодифікація права міжнародної відповідальності: роль Комісії міжнародного права ООН.

(У рефераті доцільно простежити процес підготовки проєктів статей про відповідальність держав та міжнародних організацій).

4.2. Інститут контрзаходів у сучасному міжнародному праві: правове регулювання та практика застосування.

(Пропонується проаналізувати умови правомірності контрзаходів та їх співвідношення з принципом пропорційності).

4.3. Серйозні порушення імперативних норм міжнародного права: особливості правового режиму.

(Увага має бути зосереджена на особливих правових наслідках порушень *jus cogens* та колективних зобов'язаннях щодо їх припинення).

4.4. Відповідальність за екологічну шкоду в міжнародному праві: принципи та механізми реалізації.

(Реферат може містити аналіз об'єктивної відповідальності за транскордонну екологічну шкоду та практики міжнародних трибуналів).

5. Практичні завдання

Завдання 1. Дискусійне питання.

Підготуйте аргументи для обговорення питання: «Чи потрібен міжнародний суд з кримінальної відповідальності держав за серйозні порушення міжнародного права?» Сформулюйте по 3-4 аргументи «за» та «проти», враховуючи принципи суверенітету та колективної безпеки.

Завдання 2. Практична ситуація.

Держава А під час збройного конфлікту із сусідньою державою В завдала авіаудару по цивільному об'єкту в державі С, помилково прийнявши його за військовий об'єкт держави В. Унаслідок удару загинуло 50 цивільних осіб та було зруйновано школу. Держава А заявила, що діяла в стані самооборони і це була технічна помилка. Держава С вимагає компенсації за завдану шкоду та офіційних вибачень. Проаналізуйте ситуацію з точки зору міжнародно-правової відповідальності. Чи наявні підстави для відповідальності держави А? Які форми відшкодування можуть бути застосовані?

6. Тестові завдання

1. Скільки елементів має міжнародне правопорушення згідно з проєктом статей КМП ООН?

- А) Один.
- Б) Два.
- В) Три.
- Г) Чотири.

2. Що НЕ є обставиною, яка виключає протиправність діяння?

- А) Згода потерпілої держави.
- Б) Самооборона.
- В) Економічна криза.
- Г) Стан необхідності.

3. Яка форма відшкодування має пріоритет згідно з міжнародним правом?

- А) Компенсація.
- Б) Реституція.
- В) Сатисфакція.
- Г) Штрафні санкції.

4. Що таке сатисфакція в міжнародному праві?

- А) Грошове відшкодування.
- Б) Відновлення попереднього стану.
- В) Визнання порушення та вибачення.
- Г) Застосування економічних санкцій.

5. Які правопорушення мають особливі правові наслідки згідно з проєктом статей КМП ООН?

- А) Всі міжнародні правопорушення.
- Б) Серйозні порушення імперативних норм міжнародного права.
- В) Порушення договірних зобов'язань.
- Г) Порушення в галузі прав людини.

6. Що таке контрзаходи в міжнародному праві?

- А) Колективні санкції Ради Безпеки ООН.
- Б) Правомірні дії потерпілої держави у відповідь на правопорушення.
- В) Військові дії в порядку самооборони.
- Г) Дипломатичний протест.

Рекомендована література:

1. Проект статей про відповідальність держав за міжнародно-протиправні діяння Комісії міжнародного права ООН.
2. Войціховський А. В. Міжнародне право: підручник. Харків : ХНУВС, 2020. 544 с.
3. Сироїд Т. Л. Міжнародне публічне право: підручник. Харків : Право, 2020. 648 с.
4. Бехруз Х. Н., Андрейченко С. С., Грушко М. В. та ін. Міжнародне публічне право: основи теорії: навч.-метод. посібник. Одеса : Юридика, 2023. 252 с.

Тема № 5. Право зовнішніх зносин

Мета самостійної роботи здобувачів вищої освіти за темою: сформулювати комплексне розуміння системи дипломатичного та консульського права як основи міжнародних відносин, засвоїти принципи функціонування дипломатичних та консульських представництв, їх правовий статус та механізми захисту, а також розвинути навички аналізу практичних ситуацій у сфері дипломатичних та консульських відносин.

Методичні поради для самостійного вивчення

Етап 1. Джерельна база

Розпочніть з детального вивчення Віденської конвенції про дипломатичні зносини (1961) та Віденської конвенції про консульські зносини (1963). Зверніть увагу на структуру цих конвенцій та їх роль у кодифікації міжнародного дипломатичного права.

Етап 2. Інституційні основи

Детально опрацюйте структуру та функції дипломатичних представництв, консульських установ та представництв при міжнародних організаціях. Проаналізуйте особливості призначення та акредитації дипломатичного та консульського персоналу.

Етап 3. Правовий статус

Вивчіть систему привілеїв та імунітетів дипломатичного та консульського персоналу, їх обсяг та межі. Особливу увагу приділіть відмінностям у правовому статусі різних категорій персоналу.

Етап 4. Практичні аспекти

Дослідіть сучасну практику дипломатичних та консульських відносин, включаючи механізми вирішення спорів та реагування на порушення дипломатичного права.

Ключові поняття та терміни для засвоєння: дипломатичне право; консульське право; дипломатичне представництво; консульська установа; дипломатичний імунітет; консульський імунітет; акредитування; агреман; екзекватура; персона non grata; дипломатична недоторканність; право притулку; почесний консул; дипломатичні привілеї; взаємність у дипломатичних відносинах.

Перелік основних питань до опрацювання

1. Поняття та джерела права зовнішніх зносин.

Розглядаючи це питання, зосередьте увагу на визначенні права зовнішніх зносин як комплексної галузі міжнародного права. Проаналізуйте співвідношення понять «дипломатичне право» та «консульське право», їх місце в системі міжнародного права. Вивчіть основні джерела: міжнародні конвенції, звичаєве право, судову практику.

2. Історичний розвиток дипломатичного та консульського права.

Вивчаючи це питання, простежте еволюцію від давніх форм дипломатії до сучасної системи постійних представництв. Розгляньте роль кодифікаційних конференцій у Відні (1961, 1963) та їх вплив на уніфікацію норм дипломатичного права.

3. Дипломатичні представництва: поняття, види, функції.

Аналізуючи це питання, детально розгляньте класифікацію дипломатичних представництв за рангом, їх основні функції згідно з Віденською конвенцією 1961 року. Зверніть увагу на особливості представництва інтересів, ведення переговорів, спостереження та інформування.

4. Структура та персонал дипломатичного представництва.

У межах цього питання проаналізуйте ієрархічну структуру дипломатичного представництва, категорії персоналу (дипломатичний, адміністративно-технічний, обслуговуючий). Розгляньте процедуру призначення та акредитації дипломатичних агентів.

5. Дипломатичні привілеї та імунітети.

Вивчаючи це питання, детально розгляньте обсяг дипломатичного імунітету (недоторканність особи, житла, кореспонденції), привілеї (звільнення від податків, митних зборів). Проаналізуйте принцип взаємності та винятки з імунітету.

6. Припинення дипломатичних функцій.

Опрацьовуючи це питання, розгляньте підстави припинення дипломатичних функцій: нормальні (закінчення терміну, відкликання) та надзвичайні (оголошення персоною non grata, розрив дипломатичних відносин). Зверніть увагу на правові наслідки кожного випадку.

7. Консульські установи: поняття, види, функції.

Аналізуючи це питання, розгляньте відмінності між кар'єрними та почесними консулами, консульські округи та їх встановлення. Детально вивчіть функції консульських установ згідно зі статтею 5 Віденської конвенції 1963 року.

8. Консульські привілеї та імунітети.

Вивчаючи це питання, проаналізуйте особливості консульського імунітету порівняно з дипломатичним. Розгляньте функціональний характер консульських привілеїв та їх обмежений обсяг.

9. Представництва держав при міжнародних організаціях.

Розглядаючи це питання, проаналізуйте правовий статус постійних представництв при ООН та інших міжнародних організаціях. Зверніть увагу на Віденську конвенцію про представництво держав у їх відносинах з міжнародними організаціями універсального характеру (1975).

10. Захист дипломатичних та консульських установ.

Аналізуючи це питання, розгляньте обов'язки держави перебування щодо захисту дипломатичних та консульських представництв. Вивчіть міжнародну практику реагування на порушення дипломатичного права.

Завдання для самостійного виконання

1. Письмова відповідь (1-2 сторінки) на одне із запитань. Відповідь обґрунтуйте:

- Чи необхідні причини для оголошення персоною non grata?
- Як співвідносяться принципи дипломатичного імунітету та юрисдикції держави перебування у випадку вчинення злочину дипломатичним агентом?

2. Порівняльна таблиця

Порівняйте правовий статус дипломатичного та консульського персоналу за такими критеріями:

- обсяг імунітету від кримінальної юрисдикції;
- обсяг імунітету від цивільної юрисдикції;
- недоторканність особи та житла;
- митні та податкові привілеї;
- право на використання шифрованого зв'язку;
- особливості припинення функцій.

3. Аналіз справи з міжнародної судової практики

Оберіть одну справу з практики міжнародних судових органів та проаналізуйте аспекти дипломатичного права. Напишіть резюме (до 1 сторінки), у якому:

- викладіть фактичні обставини справи;
- проаналізуйте застосовані норми дипломатичного права;
- оцініть рішення суду та його значення для розвитку дипломатичного права:

а) Справа про дипломатичний та консульський персонал США в Тегерані (США проти Ірану);

б) Справа про ордер на арешт (ДР Конго проти Бельгії);

в) Справа про імунітети юрисдикції держави (Німеччина проти Італії).

4. Теми рефератів

4.1. Кодифікація дипломатичного права: Віденські конвенції 1961 та 1963 років.

(У рефераті доцільно простежити процес підготовки конвенцій та їх вплив на розвиток дипломатичного права).

4.2. Дипломатичний імунітет у сучасному міжнародному праві: проблеми та перспективи.

(Пропонується проаналізувати сучасні виклики щодо зловживання дипломатичними привілеями та шляхи їх вирішення).

4.3. Інститут почесних консулів: правове регулювання та практика застосування.

(Увага має бути зосереджена на особливостях правового статусу почесних консулів та їх ролі в сучасних консульських відносинах).

4.4. Цифрова дипломатія та її вплив на традиційне дипломатичне право.

(Реферат може містити аналіз впливу сучасних технологій на дипломатичну практику та необхідність адаптації правових норм).

5. Практичні завдання

Завдання 1. Дискусійне питання.

Підготуйте аргументи для обговорення питання: «Чи потрібно реформувати систему дипломатичних імунітетів з урахуванням сучасних викликів та загроз?» Сформулюйте по 3-4 аргументи «за» та «проти», враховуючи принципи ефективності дипломатії та забезпечення правопорядку.

Завдання 2. Практична ситуація.

Консул держави А в державі В був затриманий місцевою поліцією за підозрою у торгівлі наркотиками. Під час обшуку його житла та консульської установи було вилучено значну кількість наркотичних речовин. Консул заявляв про свій імунітет та вимагав негайного звільнення. Держава А направила ноту протесту, стверджуючи про порушення Віденської конвенції 1963 року. Держава В заперечує, посиляючись на тяжкість злочину та необхідність захисту суспільної безпеки. Проаналізуйте ситуацію з точки зору консульського права. Чи поширюється консульський імунітет на дані обставини? Які дії можуть вжити сторони для вирішення спору?

6. Тестові завдання

1. Скільки основних функцій дипломатичного представництва передбачено Віденською конвенцією 1961 року?

- А) Три.
- Б) Чотири.
- В) П'ять.
- Г) Шість.

2. Хто НЕ входить до складу дипломатичного персоналу?

- А) Радник.
- Б) Аташе.
- В) Водій посла.
- Г) Секретар.

3. Яка процедура необхідна для призначення глави дипломатичного представництва?

- А) Агредман
- Б) Екзекватура.
- В) Акредитація.
- Г) Ратифікація.

4. *Що таке екзекватура в консульському праві?*

- А) Документ про призначення консула.
- Б) Дозвіл держави перебування на виконання консульських функцій.
- В) Консульський патент.
- Г) Довіреність на представництво інтересів.

5. *Який імунітет мають кар'єрні консульські посадові особи?*

- А) Повний дипломатичний імунітет.
- Б) Функціональний імунітет щодо офіційних дій.
- В) Імунітет лише від адміністративної відповідальності.
- Г) Не мають імунітету.

6. *Хто може бути оголошений персоною non grata?*

- А) Лише глава дипломатичного представництва.
- Б) Будь-який член дипломатичного персоналу.
- В) Лише члени адміністративно-технічного персоналу.
- Г) Будь-який співробітник представництва.

Рекомендована література:

- 1. Віденська конвенція про дипломатичні зносини 1961 року.
- 2. Віденська конвенція про консульські зносини 1963 року.
- 3. Віденська конвенція про представництво держав у їх відносинах з міжнародними організаціями універсального характеру 1975 року.
- 4. Рішення Міжнародного Суду ООН у справі про дипломатичний та консульський персонал США в Тегерані (1980).
- 5. Войціховський А. В. Міжнародне право: підручник. Харків : ХНУВС, 2020. 544 с.
- 6. Сироїд Т. Л. Міжнародне публічне право: підручник. Харків : Право, 2020. 648 с.
- 7. Бехруз Х. Н., Андрейченко С. С., Грушко М. В. та ін. Міжнародне публічне право: основи теорії: навч.-метод. посібник. Одеса : Юридика, 2023. 252 с.

Тема № 6. Право міжнародних організацій

Мета самостійної роботи здобувачів вищої освіти за темою: сформулювати цілісне уявлення про систему міжнародних організацій як суб'єктів міжнародного права, розкрити особливості їх правосуб'єктності, структури, повноважень, привілеїв та імунітетів, а також проаналізувати місце ООН та регіональних організацій у сучасній системі міжнародних відносин.

Методичні поради для самостійного вивчення

Етап 1. Теоретико-правове підґрунтя

Розпочніть із з'ясування поняття міжнародної організації як суб'єкта міжнародного права. Зверніть увагу на критерії, що визначають її правосуб'єктність: наявність установчого акта, постійних органів, автономної волі та здатності створювати міжнародні зобов'язання. Ознайомтеся з класифікаціями міжнародних організацій (універсальні/регіональні, міжурядові/неурядові).

Етап 2. Інституційні аспекти

Вивчіть структуру міжнародних організацій, зокрема поділ на пленарні, виконавчі, адміністративні та спеціалізовані органи. Розгляньте порядок створення організацій, зміст установчих договорів, механізми прийняття рішень та внутрішнього регулювання. Особливу увагу приділіть поняттям «внутрішнє» і «зовнішнє» право організацій, а також їхнім правотворчим функціям.

Етап 3. Функціонування міжнародних організацій

Опрацюйте функції міжнародних організацій, їхню участь у вирішенні глобальних проблем, підтриманні міжнародного миру та безпеки, захисті прав людини, сталому розвитку. Проаналізуйте особливості їхніх зовнішніх відносин з державами, іншими організаціями та міжнародними судами. Вивчіть питання членства, набуття, припинення, а також участі держав-спостерігачів.

Етап 4. Правовий статус та імунітети

Вивчіть поняття привілеїв та імунітетів міжнародних організацій і їх персоналу. Зверніть увагу на практичне значення функціонального імунітету та особливості його реалізації в різних правових системах. Проаналізуйте відповідну міжнародну практику та приклади з діяльності ООН, Ради Європи, ЄС.

Етап 5. Приклади міжнародних організацій

Зосередьтеся на вивченні найбільш впливових міжнародних організацій: ООН: структура, повноваження Генеральної Асамблеї, Ради Безпеки, ЕКОСОР, Міжнародного Суду ООН; Спеціалізовані установи ООН: ВООЗ, МОП, ЮНЕСКО тощо; Рада Європи, ЄС, НАТО, ОБСЄ – основні функції, правові засади їх діяльності, сфери впливу та членство.

Ключові поняття та терміни для засвоєння: міжнародна організація; міжурядова організація (МУО); міжнародна неурядова організація (МНУО); органи міжнародної організації; привілеї та імунітети міжнародних організацій; міжнародна конференція; членство в міжнародній організації; ООН (Організація Об'єднаних Націй); Спеціалізовані установи ООН (ЮНЕСКО, ВООЗ, МОП, ФАО тощо); Рада Європи (РЄ); Європейський Союз (ЄС); Організація Північноатлантичного договору (НАТО); Організація з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ); Міжнародний суд ООН (ICJ).

Перелік основних питань до опрацювання:

1. Поняття, класифікація та правосуб'єктність міжнародних організацій.
Визначте ключові ознаки міжнародної організації, розрізняйте міжурядові та неурядові організації, опрацюйте елементи міжнародної правосуб'єктності.
2. Структура, компетенція та внутрішнє право міжнародних організацій.
Розгляньте розподіл функцій між органами, джерела внутрішнього права (статут, резолюції), а також механізми прийняття рішень.
3. Створення, структура та діяльність ООН і її спеціалізованих установ.
Ознайомтеся з принципами діяльності, функціонуванням Генеральної Асамблеї, Ради Безпеки, Міжнародного суду ООН та роллю ВООЗ, ЮНЕСКО, МОП тощо.
4. Регіональні міжнародні організації: Рада Європи, ЄС, НАТО, ОБСЄ.
Визначте їх правову природу, особливості членства та взаємодію з ООН і між собою.

Завдання для самостійного виконання

1. Есе (1-2 сторінки на вибір):
 - Чи повинні міжнародні організації нести відповідальність за порушення норм міжнародного права?
 - Чи має ООН ефективні механізми для підтримання міжнародного миру та безпеки?
 - Наскільки обґрунтованими є привілеї та імунітети міжнародних організацій у сучасному світі?
2. Порівняльна таблиця
Порівняйте міжурядову та неурядову міжнародну організацію за такими критеріями:
 - статус суб'єкта міжнародного права;
 - джерела фінансування;
 - юридична природа;
 - приклади організацій;
 - взаємовідносини з державами.
3. Аналіз судової практики (виберіть одну справу). Напишіть коротке резюме (до 1 сторінки) з викладенням фабули справи, застосованих норм міжнародного права і значення рішення:
 - Справа про компенсацію (Advisory Opinion on the Reparation for Injuries, ICJ, 1949):
 - а) Які правові наслідки визнав МС ООН щодо правосуб'єктності ООН?
 - б) Чи може міжнародна організація подавати позови проти держави?
 - Справа Gabcikovo-Nagymaros (Hungary/Slovakia), ICJ, 1997 (аспекти впливу ЄС):
 - а) Як ЄС бере участь у врегулюванні суперечок між державами-членами?

– Справа про персонал ООН (Effect of Awards of Compensation Made by the UN Administrative Tribunal, ICJ, 1954):

а) Чи зобов'язані держави виконувати рішення органів міжнародних організацій?

4. Теми для рефератів

4.1. Правосуб'єктність міжнародних організацій: зміст та межі.

Проаналізуйте основні підходи до визначення правосуб'єктності, її елементи та приклади з практики МС ООН.

4.2. Привілеї та імунітети міжнародних організацій: міжнародно-правове регулювання.

Розгляньте Конвенцію ООН про привілеї та імунітети (1946), її тлумачення та виклики сучасності.

4.3. ООН у системі міжнародної безпеки: структура та роль Ради Безпеки.

Висвітліть повноваження РБ ООН, право вето та сучасні виклики її реформування.

4.4. Роль спеціалізованих установ ООН у вирішенні глобальних проблем.

Розкрийте значення ЮНЕСКО, ВООЗ, МОП тощо у міжнародному співробітництві.

4.5. Порівняльна характеристика регіональних міжнародних організацій: ЄС, РЄ, НАТО, ОБСЄ.

Виділіть спільні та відмінні риси правового статусу, функцій і сфер компетенції.

5. Тестові завдання

1. Який міжнародний орган підтвердив правосуб'єктність ООН у справі про репарації 1949 року?

- А) Рада Безпеки.
- Б) Генеральна Асамблея.
- В) Міжнародний суд ООН.
- Г) Міжнародний арбітраж.

2. До якої категорії належить Європейський Союз?

- А) Глобальна міжурядова організація.
- Б) Регіональна міжурядова організація.
- В) Міжнародна неурядова організація.
- Г) Орган, утворений при ООН.

3. Що НЕ є органом ООН?

- А) Генеральна Асамблея.
- Б) Рада Безпеки.
- В) Рада Європи.
- Г) Міжнародний суд ООН.

4. Який орган ООН має право ухвалювати обов'язкові рішення з питань миру та безпеки?

- А) Економічна і соціальна рада.
- Б) Генеральна Асамблея.
- В) Рада Безпеки.
- Г) Секретаріат.

5. Який документ регулює привілеї та імунітети ООН?

- А) Статут ООН.
- Б) Віденська конвенція 1961 року.
- В) Конвенція ООН про привілеї та імунітети 1946 року.
- Г) Гаазька конвенція 1907 року.

6. Яка з названих організацій НЕ є міжурядовою?

- А) НАТО.
- Б) ЮНЕСКО.
- В) ОБСЄ.
- Г) Human Rights Watch.

Рекомендована література:

1. Статут ООН (1945).
2. Конвенція ООН про привілеї та імунітети (1946).
3. Войціховський А. В. Міжнародне право: підручник. Харків : ХНУВС, 2020. 544 с.
4. Сироїд Т. Л. Міжнародне публічне право: підручник. Харків : Право, 2020. 648 с.
5. Бехруз Х. Н., Андрейченко С. С., Грушко М. В. та ін. Міжнародне публічне право: основи теорії: навч.-метод. посібник. Одеса : Юридика, 2023. 252 с.

Тема № 7. Право людини в міжнародному праві

Мета самостійної роботи здобувачів вищої освіти за темою: сформулювати комплексне розуміння системи міжнародного права прав людини як фундаментальної галузі сучасного міжнародного права, засвоїти основні міжнародні стандарти захисту прав і свобод людини, принципи функціонування міжнародних механізмів захисту прав людини, а також розвинути навички аналізу практичного застосування міжнародно-правових норм у сфері прав людини та їх імплементації в національному законодавстві.

Методичні поради для самостійного вивчення

Етап 1. Джерельна база

Розпочніть з детального вивчення Загальної декларації прав людини (1948) як основоположного документа в галузі прав людини. Далі опрацюйте Міжнародні пакти про права людини (1966) – про громадянські та політичні права і про економічні, соціальні та культурні права. Зверніть увагу на їх структуру та роль у формуванні міжнародного права людини.

Етап 2. Регіональні системи захисту

Детально вивчіть Європейську конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод (1950). Проаналізуйте особливості регіональних механізмів захисту прав людини, включаючи контрольні механізми ОБСЄ.

Етап 3. Інституційні механізми

Опрацюйте структуру та функції міжнародних органів із захисту прав людини: договірні комітети ООН, Верховний комісар ООН з прав людини, судові та квазісудові органи. Особливу увагу приділіть компетенції та процедурам розгляду справ.

Етап 4. Практичне застосування

Дослідіть сучасну практику імплементації міжнародних стандартів прав людини в національне законодавство України, включаючи аналіз рішень Європейського суду з прав людини щодо України та механізми їх виконання.

Ключові поняття та терміни для засвоєння: міжнародне право прав людини; універсальність прав людини; судові механізми захисту; квазісудові органи; індивідуальна петиція; міждержавна заява; принцип субсидіарності; принцип вичерпання національних засобів захисту; імплементація міжнародних норм; Європейський суд з прав людини; *erga omnes*.

Перелік основних питань до опрацювання

1. Концептуальні основи міжнародного права прав людини

Розглядаючи це питання, зосередьте увагу на проблемах міжнародної правосуб'єктності фізичних осіб, еволюції концепції прав людини від філософських ідей до правових норм. Проаналізуйте співвідношення принципу невтручання у внутрішні справи держав та визнання міжнародних норм у сфері прав людини. Вивчіть класифікацію основоположних прав людини та їх характеристики.

2. Універсальна система захисту прав людини ООН

Аналізуючи це питання, детально розгляньте основні універсальні міжнародні акти: Загальну декларацію прав людини 1948 р., Міжнародні пакти про права людини 1966 р. та спеціальні конвенції. Вивчіть структуру та принципи функціонування договірних комітетів ООН, роль Верховного комісара ООН з прав людини та Ради з прав людини ООН.

3. Регіональні системи захисту прав людини

У межах цього питання проаналізуйте особливості європейської системи захисту прав людини, включаючи Європейську конвенцію 1950 р. та юрисдикцію Європейського суду з прав людини. Розгляньте компетенцію Європейського суду з прав людини, процедуру розгляду справ та виконання рішень. Вивчіть контрольні механізми ОБСЄ у сфері прав людини.

4. Міжнародні механізми забезпечення та захисту прав людини

Вивчаючи це питання, детально розгляньте класифікацію міжнародних механізмів: договірні механізми загального надзору, судові органи та квазісудові процедури. Проаналізуйте компетенцію та діяльність основних договірних комітетів ООН, процедури індивідуальних петицій та міждержавних заяв.

5. Імплементация міжнародних стандартів прав людини в національне право

Опрацьовуючи це питання, розгляньте механізми трансформації міжнародно-правових норм про права людини в норми внутрішнього права. Проаналізуйте конституційне закріплення міжнародних стандартів у законодавстві України, розгляньте приклади українських справ у Європейському суді з прав людини та проблеми виконання його рішень.

Завдання для самостійного виконання

1. Письмова відповідь (1-2 сторінки) на одне із запитань:

– Як співвідносяться принцип державного суверенітету та міжнародні зобов'язання держав у сфері прав людини?

– Чи можна вважати рішення Європейського суду з прав людини джерелом права для України та яким чином вони впливають на національне законодавство?

2. Порівняльна таблиця

Порівняйте універсальну та європейську системи захисту прав людини за такими критеріями:

- правова основа та основні документи;
- інституційна структура;
- юридична сила рішень;
- механізми виконання рішень;
- доступність для індивідів.

3. Аналіз справи з практики Європейського суду з прав людини

Оберіть одну справу з практики ЄСПЛ щодо України та проаналізуйте її правові аспекти. Напишіть резюме (до 1 сторінки), у якому:

- викладіть фактичні обставини справи;
- проаналізуйте застосовані статті Європейської конвенції;
- оцініть рішення суду та його значення для розвитку прав людини в Україні.

Рекомендовані справи для аналізу:

- Гонгадзе проти України;
- Олександр Волков проти України;
- Юрій Миколайович Іванов проти України.

4. Теми рефератів

4.1. Еволюція концепції прав людини: від природного права до міжнародно-правових стандартів.

У рефераті доцільно простежити історичний розвиток ідеї прав людини та їх кодифікацію в міжнародному праві.

4.2. Європейський суд з прав людини: структура, компетенція та значення для розвитку прав людини.

Пропонується проаналізувати роль ЄСПЛ у формуванні європейських стандартів прав людини та впливу його практики на національні правові системи.

4.3. Проблеми виконання рішень Європейського суду з прав людини в Україні.

Увага має бути зосереджена на аналізі основних проблем імплементації рішень ЄСПЛ та шляхах їх вирішення.

4.4. Цифрові права людини як новий виклик для міжнародного права.

Реферат може містити аналіз впливу цифрових технологій на права людини та необхідність адаптації міжнародно-правових норм.

5. Практичні завдання

Завдання 1. Дискусійне питання

Підготуйте аргументи для обговорення питання: «Чи повинні міжнародні стандарти прав людини мати пріоритет над національним законодавством у випадку конфлікту норм?» Сформулюйте по 3-4 аргументи «за» та «проти», враховуючи принципи державного суверенітету та захисту прав людини.

Завдання 2. Практична ситуація

Громадянка України звернулася до Європейського суду з прав людини зі скаргою на порушення права на справедливий суд (стаття 6 Конвенції) у зв'язку з тривалістю розгляду її цивільної справи в українських судах (справу розглядали 8 років). Національні засоби захисту вичерпано. Держава заперечує порушення, посиляючись на складність справи та необхідність детального розгляду. Проаналізуйте ситуацію з точки зору європейських стандартів прав людини. Які критерії застосовує ЄСПЛ для оцінки розумності строків судового розгляду? Які заходи може вжити держава для недопущення подібних порушень?

6. Тестові завдання

1. У якому році була прийнята Загальна декларація прав людини?

- А) 1945.
- Б) 1948.
- В) 1950.
- Г) 1966.

2. Скільки основних договірних комітетів ООН з прав людини функціонує в рамках договірної системи?

- А) 7.
- Б) 9.
- В) 10.
- Г) 12.

3. Яка умова є обов'язковою для звернення до Європейського суду з прав людини?

- А) Вичерпання національних засобів захисту.
- Б) Згода держави-відповідача.
- В) Попереднє звернення до Комітету міністрів.
- Г) Наявність адвоката.

4. Який принцип визначає відносини між національною та європейською системами захисту прав людини?

- А) Принцип пропорційності.
- Б) Принцип субсидіарності.
- В) Принцип недискримінації.
- Г) Принцип верховенства права.

5. Протягом якого строку можна подати скаргу до ЄСПЛ після остаточного рішення національного суду?

- А) 3 місяці.
- Б) 4 місяці.
- В) 6 місяців.
- Г) 1 рік.

6. Які права відносяться до громадянських та політичних прав?

- А) Право на працю.
- Б) Право на освіту.
- В) Право на життя.
- Г) Право на соціальне забезпечення.

Рекомендована література:

1. Загальна декларація прав людини 1948 року.
2. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права 1966 року.
3. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права 1966 року.
4. Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року.
5. Войціховський А. В. Міжнародне право: підручник. Харків : ХНУВС, 2020. 544 с.
6. Сироїд Т. Л. Міжнародне публічне право: підручник. Харків : Право, 2020. 648 с.
7. Бехруз Х. Н., Андрейченко С. С., Грушко М. В. та ін. Міжнародне публічне право: основи теорії: навч.-метод. посібник. Одеса : Юридика, 2023. 252 с.

Тема № 8. Міжнародне кримінальне право

Мета самостійної роботи здобувачів вищої освіти за темою: сформулювати комплексне розуміння системи міжнародного кримінального права як специфічної галузі міжнародного права, засвоїти основні принципи міжнародної кримінальної відповідальності фізичних осіб, механізми міжнародного співробітництва у боротьбі зі злочинністю, а також розвинути навички аналізу діяльності міжнародних кримінальних судових установ та практики їх застосування у сучасних умовах.

Методичні поради для самостійного вивчення

Етап 1. Концептуальні основи

Розпочніть з вивчення поняття міжнародного кримінального права та його місця в системі міжнародного права. Проаналізуйте співвідношення понять «міжнародні злочини» та «злочини міжнародного характеру». Опрацюйте основні джерела: міжнародні конвенції, звичаєве право, рішення міжнародних судових органів.

Етап 2. Інституційні механізми

Детально вивчіть структуру та компетенцію міжнародних органів у боротьбі зі злочинністю, серед яких: Міжнародний кримінальний суд, міжнародні трибунали, регіональні судові установи. Проаналізуйте діяльність міжнародних організацій (Інтерпол, Європол) та їх роль у правоохоронній співпраці.

Етап 3. Механізми співробітництва

Опрацюйте основні форми міжнародного співробітництва у кримінальних справах: екстрадицію, взаємну правову допомогу, передачу засуджених осіб. Вивчіть міжнародні стандарти поведінки з правопорушниками та їх імплементацію в національне законодавство.

Етап 4. Практичне застосування

Дослідіть сучасну практику діяльності Міжнародного кримінального суду, аналіз конкретних справ міжнародних трибуналів, участь України в міжнародному співробітництві у кримінальних справах та боротьбі з транснаціональною злочинністю.

Ключові поняття та терміни для засвоєння: міжнародне кримінальне право; міжнародні злочини; злочини міжнародного характеру; Міжнародний кримінальний суд; міжнародні трибунали; екстрадиція (видача злочинців); взаємна правова допомога; транснаціональна злочинність; імунітет від кримінального переслідування; Інтерпол; Європол; Римський статут.

Перелік основних питань до опрацювання

1. Поняття та система міжнародного кримінального права

Розглядаючи це питання, зосередьте увагу на визначенні міжнародного кримінального права як комплексної правової системи. Проаналізуйте співвідношення міжнародного кримінального права з міжнародним правом

у цілому та національним кримінальним правом. Вивчіть джерела міжнародного кримінального права: міжнародні договори, звичаєве право, загальні принципи права. Розгляньте класифікацію міжнародних злочинів та злочинів міжнародного характеру.

2. Міжнародна кримінальна відповідальність та боротьба з транснаціональною злочинністю

Аналізуючи це питання, детально розгляньте концепцію міжнародної кримінальної відповідальності фізичних осіб, принципи її застосування та відмінності від державної відповідальності. Вивчіть основні види злочинів міжнародного характеру: міжнародний тероризм, незаконний обіг наркотиків, торгівля людьми, кіберзлочинність. Проаналізуйте організаційно-правові форми міжнародного співробітництва у боротьбі з цими явищами.

3. Міжнародні органи та організації у боротьбі зі злочинністю

У межах цього питання проаналізуйте структуру та функції основних міжнародних організацій, серед яких: Міжнародна організація кримінальної поліції (Інтерпол), Європейське поліцейське відомство (Європол), міжнародні неурядові організації. Розгляньте особливості співробітництва України з Інтерполом, механізми обміну інформацією та координації правоохоронної діяльності на міжнародному рівні.

4. Міжнародна правова допомога та екстрадиція

Вивчаючи це питання, детально розгляньте інститут екстрадиції (видачі злочинців), його правові основи, умови та процедури. Проаналізуйте систему взаємної правової допомоги в кримінальних справах, включаючи збирання доказів, допит свідків, арешт майна. Вивчіть договори України з іншими країнами про правову допомогу та практику їх застосування. Розгляньте міжнародні стандарти поводження з правопорушниками.

5. Міжнародний кримінальний суд та міжнародні трибунали

Опрацьовуючи це питання, розгляньте правові основи створення та діяльності Міжнародного кримінального суду, його юрисдикцію, структуру та процедури. Проаналізуйте принцип комплементарності та умови здійснення юрисдикції МКС. Вивчіть досвід діяльності міжнародних трибуналів (МТКЮ, МКТР), регіональних та спеціалізованих судових установ. Розгляньте привілеї та імунітети міжнародних кримінальних судів, правила процедури і доказування.

Завдання для самостійного виконання

1. Письмова відповідь (1-2 сторінки) на одне із запитань:

- Чи може універсальна юрисдикція застосовуватися щодо всіх міжнародних злочинів та які обмеження існують для її реалізації?
- Як співвідносяться принцип комплементарності Міжнародного кримінального суду та державний суверенітет у кримінальних справах?

2. Порівняльна таблиця

Порівняйте різні види міжнародного кримінального судочинства за такими критеріями:

- правова основа створення;
- юрисдикція (*ratione personae, ratione materiae, ratione temporis*);
- структура суду;
- процедурні особливості;
- виконання рішень;
- фінансування.

Об'єкти порівняння: Міжнародний кримінальний суд, Міжнародний трибунал по колишній Югославії, Європейський суд з прав людини (в кримінальних справах).

3. Аналіз справи з практики міжнародного кримінального правосуддя
Оберіть одну справу з практики МКС або міжнародних трибуналів та проаналізуйте її правові аспекти. Напишіть резюме (до 1 сторінки), у якому:

- викладіть фактичні обставини справи;
- проаналізуйте застосовані норми міжнародного кримінального права;
- оцініть рішення суду та його значення для розвитку міжнародного кримінального права.

Рекомендовані справи для аналізу:

- Справа Прокурор проти Томаса Лубанги (МКС).
- Справа Прокурор проти Слободана Мілошевича (МТКЮ).
- Справа Прокурор проти Жан-Поля Акайесу (МКТР).

4. Теми рефератів

4.1. Еволюція міжнародного кримінального права: від Нюрнберзького трибуналу до Міжнародного кримінального суду.

У рефераті доцільно простежити історичний розвиток міжнародного кримінального правосуддя та його вплив на формування сучасної системи.

4.2. Принцип комплементарності в діяльності Міжнародного кримінального суду: теорія та практика.

Пропонується проаналізувати застосування принципу комплементарності та його роль у взаємодії між національною та міжнародною юрисдикцією.

4.3. Міжнародне співробітництво у боротьбі з кіберзлочинністю: сучасні виклики та перспективи.

Увага має бути зосереджена на аналізі нових форм транснаціональної злочинності та адаптації міжнародно-правових механізмів.

4.4. Роль України в міжнародному кримінальному правосудді: співпраця з МКС та міжнародними організаціями.

Реферат може містити аналіз участі України в міжнародному кримінальному співробітництві, включаючи ситуацію в Україні в контексті МКС.

5. Практичні завдання

Завдання 1. Дискусійне питання.

Підготуйте аргументи для обговорення питання: «Чи повинна універсальна юрисдикція мати пріоритет над імунітетом посадових осіб держави у справах про міжнародні злочини?» Сформулюйте по 3-4 аргументи «за» та «проти», враховуючи принципи боротьби з безкарністю та державного суверенітету.

Завдання 2. Практична ситуація.

Громадянин держави А, який обвинувачується у скоєнні воєнних злочинів на території держави В, був затриманий в державі С. Держава А відмовляється видати його державі В, посилаючись на те, що він є її громадянином. Держава В наполягає на екстрадиції, заявляючи про наявність достатніх доказів. Держава С розглядає можливість передачі справи до Міжнародного кримінального суду. Проаналізуйте ситуацію з точки зору міжнародного кримінального права. Які правові принципи застосовуються? Яке рішення було б найбільш обґрунтованим з правової точки зору?

6. Тестові завдання

1. У якому році було підписано Римський статут Міжнародного кримінального суду?

- А) 1996.
- Б) 1998.
- В) 2000.
- Г) 2002.

2. Який принцип визначає відносини між національною юрисдикцією та Міжнародним кримінальним судом?

- А) Принцип субсидіарності.
- Б) Принцип комплементарності.
- В) Принцип універсальності.
- Г) Принцип територіальності.

3. Скільки основних категорій злочинів підпадає під юрисдикцію МКС згідно з Римським статутом?

- А) 3.
- Б) 4.
- В) 5.
- Г) 6.

4. Яка організація координує міжнародне поліцейське співробітництво?

- А) Європол.
- Б) Інтерпол.
- В) ООН.
- Г) ОБСЄ.

5. Що НЕ є умовою для екстрадиції згідно з міжнародним правом?

- А) Подвійна караність.
- Б) Політичний характер злочину.
- В) Наявність договору про екстрадицію.
- Г) Достатність доказів.

6. Який суд розглядав справи про злочини, скоєні під час конфлікту в колишній Югославії?

- А) Міжнародний кримінальний суд.
- Б) Міжнародний трибунал по колишній Югославії.
- В) Європейський суд з прав людини.
- Г) Міжнародний суд ООН.

Рекомендована література:

1. Римський статут Міжнародного кримінального суду 1998 року.
2. Статут Міжнародного трибуналу по колишній Югославії 1993 року.
3. Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності 2000 року.
4. Європейська конвенція про екстрадицію 1957 року.
5. Європейська конвенція про взаємну допомогу в кримінальних справах 1959 року.
6. Войціховський А. В. Міжнародне право: підручник. Харків : ХНУВС, 2020. 544 с.
7. Сироїд Т. Л. Міжнародне публічне право: підручник. Харків : Право, 2020. 648 с.
8. Бехруз Х. Н., Андрейченко С. С., Грушко М. В. та ін. Міжнародне публічне право: основи теорії: навч.-метод. посібник. Одеса : Юридика, 2023. 252 с.

Тема № 9. Право збройних конфліктів

Мета самостійної роботи здобувачів вищої освіти за темою: сформулювати комплексне розуміння системи права збройних конфліктів (міжнародного гуманітарного права) як особливої галузі міжнародного права, засвоїти принципи правового регулювання збройних конфліктів, основні правила ведення воєнних дій та захисту цивільного населення, а також розвинути навички аналізу практичних ситуацій під час збройних конфліктів з урахуванням сучасних викликів та загроз.

Методичні поради для самостійного вивчення

Етап 1. Джерельна база

Розпочніть з детального вивчення Гаазьких конвенцій (1899, 1907) та Женевських конвенцій (1949) і Додаткових протоколів до них (1977, 2005). Ці документи формують основу сучасного права збройних конфліктів. Зверніть увагу на еволюцію норм від регулювання міждержавних воєн до захисту жертв збройних конфліктів.

Етап 2. Класифікація конфліктів

Детально опрацюйте відмінності між міжнародними та неміжнародними збройними конфліктами, їх правове регулювання та особливості застосування норм права збройних конфліктів. Проаналізуйте критерії визначення збройного конфлікту та його юридичні наслідки.

Етап 3. Принципи та правила

Вивчіть основні принципи права збройних конфліктів: розрізнення, пропорційності, військової необхідності, обмеження засобів і методів ведення війни. Особливу увагу приділіть правовому статусу комбатантів, військовополонених та цивільного населення.

Етап 4. Сучасні виклики

Дослідіть сучасну практику застосування права збройних конфліктів, включаючи гібридні війни, кібервійни, використання безпілотних літальних апаратів, захист культурних цінностей та довкілля під час збройних конфліктів.

Ключові поняття та терміни для засвоєння: право збройних конфліктів (міжнародне гуманітарне право); міжнародний збройний конфлікт; неміжнародний збройний конфлікт; комбатанти та некомбатанти; цивільне населення; військовополонені; *hors de combat*; принцип розрізнення; принцип пропорційності; військова необхідність; заборонені засоби і методи ведення війни; *grave breaches* (серйозні порушення).

Перелік основних питань до опрацювання

1. Поняття, джерела та принципи права збройних конфліктів

Розглядаючи це питання, зосередьте увагу на визначенні права збройних конфліктів як галузі міжнародного права, що регулює ведення воєнних дій та захист жертв збройних конфліктів. Проаналізуйте співвідношення понять «право збройних конфліктів», «міжнародне гуманітарне право» та «право війни». Вивчіть основні джерела: Гаазьке право (засоби і методи ведення війни) та Женевське право (захист жертв війни). Розгляньте фундаментальні принципи: гуманності, розрізнення, пропорційності та військової необхідності.

2. Класифікація збройних конфліктів та їх правове регулювання

Аналізуючи це питання, детально розгляньте критерії розмежування міжнародних та неміжнародних збройних конфліктів. Вивчіть правові наслідки початку збройного конфлікту, включаючи припинення дипломатичних відносин, застосування права збройних конфліктів, правовий статус держав-учасниць. Проаналізуйте способи закінчення збройних конфліктів: капітуляція, перемир'я, мирний договір та їх юридичні наслідки.

3. Правовий статус учасників збройних конфліктів

У межах цього питання проаналізуйте класифікацію осіб під час збройного конфлікту: комбатанти, некомбатанти, цивільне населення, найманці. Розгляньте права та обов'язки комбатантів, умови набуття статусу військовополоненого, правовий режим *hors de combat*. Вивчіть особливості правового статусу учасників партизанських рухів, добровольців та ополченців.

4. Заборонені засоби і методи ведення війни та захист цивільних об'єктів

Вивчаючи це питання, детально розгляньте систему заборон та обмежень щодо засобів ведення війни (зброя, що заподіює надмірні страждання, хімічна та біологічна зброя, протипіхотні міни) та методів ведення війни (перфідія, використання захисних емблем, напади на цивільні об'єкти). Проаналізуйте правила захисту цивільного населення, цивільних об'єктів, культурних цінностей та довкілля. Розгляньте поняття військових об'єктів та принцип пропорційності при нападах.

5. Спеціальні режими та механізми імплементації права збройних конфліктів

Опрацьовуючи це питання, розгляньте правовий режим воєнної окупації, права та обов'язки окупаційної влади, захист населення на окупованій території. Вивчіть інститут нейтралітету, права та обов'язки нейтральних держав, порушення нейтралітету. Проаналізуйте механізми імплементації права збройних конфліктів: держави-покровительки, Міжнародний комітет Червоного Хреста, міжнародні комісії зі встановлення фактів, національні комісії з міжнародного гуманітарного права.

Завдання для самостійного виконання

1. Письмова відповідь (1-2 сторінки) на одне із запитань:

- Як співвідносяться принципи військової необхідності та гуманності у праві збройних конфліктів та чи можуть вони суперечити один одному?
- Чи поширюються норми права збройних конфліктів на кібернетичні напади під час збройного конфлікту та які правові проблеми це створює?

2. Порівняльна таблиця

Порівняйте правовий статус різних категорій осіб під час збройного конфлікту за такими критеріями:

- право брати участь у воєнних діях;
- захист у випадку захоплення;
- заборонені дії щодо них;
- правовий режим утримання;
- права та привілеї;
- відповідальність за порушення.

Об'єкти порівняння: комбатанти, некомбатанти, цивільні особи, найманці, шпигуни.

3. Аналіз справи з практики міжнародних судових органів

Оберіть одну справу з практики міжнародних судів щодо застосування права збройних конфліктів та проаналізуйте її правові аспекти. Напишіть резюме (до 1 сторінки), у якому:

- викладіть фактичні обставини справи;
- проаналізуйте застосовані норми права збройних конфліктів;
- оцініть рішення суду та його значення для розвитку міжнародного гуманітарного права.

Рекомендовані справи для аналізу:

- Справа про військові та напіввійськові дії в Нікарагуа (МС ООН);
- Справа про геноцид (Боснія і Герцеговина проти Сербії, МС ООН);
- Справа Прокурор проти Дусько Тадича (МТКЮ).

4. Теми рефератів

4.1. Еволюція права збройних конфліктів: від Гаазьких конвенцій до сучасних викликів.

У рефераті доцільно простежити історичний розвиток норм права збройних конфліктів та їх адаптацію до сучасних форм ведення війни.

4.2. Захист цивільного населення під час збройних конфліктів: міжнародні стандарти та практика.

Пропонується проаналізувати систему захисту цивільних осіб, включаючи заборону нападів на цивільні об'єкти та принцип пропорційності.

4.3. Правові аспекти гібридної війни: виклики для міжнародного гуманітарного права.

Увага має бути зосереджена на аналізі нових форм ведення війни та необхідності адаптації правових норм.

4.4. Кібервійна та міжнародне гуманітарне право: застосування традиційних принципів у кіберпросторі.

Реферат може містити аналіз можливості застосування права збройних конфліктів до кібернетичних операцій.

5. Практичні завдання

Завдання 1. Дискусійне питання

Підготуйте аргументи для обговорення питання: «Чи повинні автономні системи озброєння (бойові роботи) бути заборонені міжнародним гуманітарним правом?» Сформулюйте по 3-4 аргументи «за» та «проти», враховуючи принципи розрізнення, пропорційності та військової необхідності.

Завдання 2. Практична ситуація

Під час міжнародного збройного конфлікту військові сили держави А захопили місто, що належить державі В. У місті знаходяться лікарня, школа, мечеть, військовий склад та цивільні житлові будинки. Військове командування держави А планує використати лікарню як штаб, школу – як казарму, а мечеть – як склад боєприпасів. Цивільне населення частково евакуйовано, але близько 200 осіб залишилося в місті. Проаналізуйте ситуацію з точки зору права збройних конфліктів. Які дії є дозволеними, а які – забороненими? Які зобов'язання має окупаційна влада щодо цивільного населення та цивільних об'єктів?

6. Тестові завдання

1. У якому році були прийняті чотири Женевські конвенції про захист жертв війни?

- А) 1945.
- Б) 1949.
- В) 1951.
- Г) 1954.

2. Який принцип вимагає розрізняти між комбатантами та цивільним населенням?

- А) Принцип пропорційності.
- Б) Принцип розрізнення.
- В) Принцип військової необхідності.
- Г) Принцип гуманності.

3. Що означає латинський термін «*hors de combat*»?
- А) Особа, що вибула зі строю під час збройного конфлікту.
 - Б) Військовополонений.
 - В) Некомбатант.
 - Г) Цивільна особа.
4. Яка організація здійснює нагляд за дотриманням Женевських конвенцій?
- А) ООН.
 - Б) ОБСЄ.
 - В) Міжнародний комітет Червоного Хреста.
 - Г) Міжнародний суд ООН.
5. Що НЕ є забороненим методом ведення війни?
- А) Перфідія.
 - Б) Напад на військові об'єкти.
 - В) Використання голоду цивільного населення.
 - Г) Неправомірне використання захисних емблем.
6. Скільки додаткових протоколів до Женевських конвенцій існує?
- А) 2.
 - Б) 3.
 - В) 4.
 - Г) 5.

Рекомендована література:

- 1. Гаазькі конвенції про закони і звичаї сухопутної війни 1899 та 1907 років.
- 2. Женевські конвенції про захист жертв війни 1949 року.
- 3. Додаткові протоколи I та II до Женевських конвенцій 1977 року.
- 4. Додатковий протокол III до Женевських конвенцій 2005 року.
- 5. Конвенція про заборону або обмеження застосування конкретних видів звичайної зброї 1980 року.
- 6. Войціховський А. В. Міжнародне право: підручник. Харків : ХНУВС, 2020. 544 с.
- 7. Сироїд Т. Л. Міжнародне публічне право: підручник. Харків : Право, 2020. 648 с.
- 8. Бехруз Х. Н., Андрейченко С. С., Грушко М. В. та ін. Міжнародне публічне право: основи теорії: навч.-метод. посібник. Одеса : Юридика, 2023. 252 с.

Тема № 10. Право міжнародної безпеки

Мета самостійної роботи здобувачів вищої освіти за темою: сформулювати комплексне розуміння системи права міжнародної безпеки як фундаментальної складової міжнародного права, засвоїти принципи та механізми забезпечення універсальної та регіональної безпеки, опанувати знання про інститут мирного вирішення міжнародних спорів, його процедури та засоби, а також розвинути навички аналізу практичного застосування механізмів забезпечення міжнародної безпеки в сучасних умовах глобальних викликів та загроз.

Методичні поради для самостійного вивчення

Етап 1. Концептуальні основи

Розпочніть з вивчення Статуту ООН як основного документа, що закладає правові засади міжнародної безпеки. Проаналізуйте еволюцію поняття міжнародної безпеки від традиційного розуміння військової безпеки до сучасної концепції всеосяжної безпеки, що включає політичні, економічні, екологічні, гуманітарні та інші аспекти.

Етап 2. Інституційні механізми

Детально опрацюйте структуру та повноваження основних органів ООН у сфері підтримання миру та безпеки: Генеральної Асамблеї, Ради Безпеки, Секретаріату. Вивчіть особливості функціонування регіональних організацій безпеки та їх взаємодію з універсальною системою ООН.

Етап 3. Мирне врегулювання спорів

Систематично вивчіть всі засоби мирного вирішення міжнародних спорів, передбачені Статутом ООН та міжнародним правом. Особливу увагу приділіть практичним аспектам застосування дипломатичних, юридичних та політичних засобів врегулювання спорів.

Етап 4. Регіональні системи безпеки

Дослідіть особливості функціонування регіональних організацій безпеки (ОБСЄ, НАТО, ЄС, Рада Європи), їх мандати, механізми превентивної дипломатії та врегулювання конфліктів, а також координацію з глобальною системою безпеки ООН.

Ключові поняття та терміни для засвоєння: право міжнародної безпеки; колективна безпека; принцип мирного врегулювання спорів; міжнародний спір; безпосередні переговори; посередництво; слідча комісія; комісія з примирення; міжнародний арбітраж; миротворчі операції; примусові заходи.

Перелік основних питань до опрацювання

1. Поняття та джерела права міжнародної безпеки

Розглядаючи це питання, зосередьте увагу на визначенні права міжнародної безпеки як сукупності принципів і норм міжнародного права, що регулюють відносини держав та інших суб'єктів міжнародного права у

сфері забезпечення миру та безпеки. Проаналізуйте співвідношення понять «міжнародна безпека», «колективна безпека» та «спільна безпека». Вивчіть основні джерела: Статут ООН, регіональні угоди про безпеку, договори про роззброєння та контроль над озброєннями, двосторонні угоди про безпеку.

2. Універсальна система міжнародної безпеки в рамках ООН

Аналізуючи це питання, детально розгляньте роль і повноваження головних органів ООН у підтриманні міжнародного миру та безпеки. Вивчіть механізми колективної безпеки: превентивну дипломатію, миротворчі операції, примусові заходи відповідно до Розділу VII Статуту ООН. Проаналізуйте практику застосування економічних санкцій та використання збройної сили для підтримання миру.

3. Регіональні системи безпеки та їх правова основа

У межах цього питання проаналізуйте правові засади створення та функціонування регіональних організацій безпеки відповідно до Розділу VIII Статуту ООН. Розгляньте особливості ОБСЄ як найбільшої регіональної організації безпеки, її принципи, інститути та механізми. Вивчіть систему європейської безпеки в рамках ЄС, НАТО та Ради Європи, їх взаємодію та координацію.

4. Принцип мирного врегулювання міжнародних спорів

Вивчаючи це питання, детально розгляньте поняття міжнародного спору та міжнародної ситуації, критерії їх розмежування. Проаналізуйте зміст принципу мирного врегулювання спорів як основоположного принципу міжнародного права. Розгляньте класифікацію засобів мирного врегулювання: дипломатичні (переговори, консультації, добрі послуги, посередництво, слідчі комісії, примирення), юридичні (арбітраж, міжнародне правосуддя) та політичні (вирішення в міжнародних організаціях).

5. Механізми мирного врегулювання спорів у міжнародних організаціях

Опрацьовуючи це питання, розгляньте процедури мирного врегулювання спорів у рамках ООН, включаючи роль Генерального секретаря, добрі послуги та посередництво. Вивчіть спеціальні механізми ОБСЄ: довгострокові місії, Верховного комісара у справах національних меншин, Координатора економічної та екологічної діяльності. Проаналізуйте механізми врегулювання спорів у ЄС та Раді Європи, включаючи роль Європейського суду з прав людини.

Завдання для самостійного виконання

1. Письмова відповідь (1-2 сторінки) на одне із запитань:
 - Як співвідносяться універсальна та регіональні системи безпеки та чи можуть вони конфліктувати між собою?
 - Яким чином сучасні транснаціональні загрози (тероризм, кіберзлочинність, зміна клімату) впливають на трансформацію права міжнародної безпеки?

2. Порівняльна таблиця

Порівняйте різні засоби мирного врегулювання міжнародних спорів за такими критеріями:

- правова природа процедури;
- ступінь обов'язковості для сторін;
- характер участі третьої сторони;
- обов'язковість результату;
- сфера застосування;
- переваги та недоліки.

Об'єкти порівняння: безпосередні переговори, добрі послуги, посередництво, слідча комісія, примирення, арбітраж, міжнародне правосуддя.

3. Аналіз справи з практики міжнародного права

Оберіть одну справу з практики Міжнародного Суду ООН або регіональних судових органів щодо мирного врегулювання спорів та проаналізуйте її правові аспекти. Напишіть резюме (до 1 сторінки), у якому:

- викладіть фактичні обставини спору;
- проаналізуйте застосовані процедури врегулювання;
- оцініть ефективність використаних механізмів;
- визначте значення справи для розвитку права міжнародної безпеки.

Рекомендовані справи для аналізу:

- Справа про застосування Міжнародної конвенції про ліквідацію всіх форм расової дискримінації (Грузія проти Російської Федерації, МС ООН).

- Справа про воєнну діяльність на території Конго (ДР Конго проти Уганди, МС ООН).

- Справа про морські спори (Перу проти Чилі, МС ООН).

4. Теми рефератів

4.1. Еволюція концепції міжнародної безпеки: від Вестфальської системи до сучасності.

У рефераті доцільно простежити трансформацію підходів до забезпечення міжнародної безпеки та роль міжнародного права в цьому процесі.

4.2. Рада Безпеки ООН як головний орган підтримання міжнародного миру: повноваження та практика.

Пропонується проаналізувати еволюцію діяльності Ради Безпеки, включаючи проблему права вето та реформування органу.

4.3. ОБСЄ як модель всеосяжної безпеки: досвід та перспективи.

Увага має бути зосереджена на аналізі унікальної моделі кооперативної безпеки ОБСЄ та її адаптації до сучасних викликів.

4.4. Превентивна дипломатія як інструмент запобігання конфліктів: теорія та практика.

Реферат може містити аналіз механізмів раннього запобігання та превентивного розгортання в системі ООН та регіональних організаціях.

5. Практичні завдання

Завдання 1. Дискусійне питання

Підготуйте аргументи для обговорення питання: «Чи потрібна реформа Ради Безпеки ООН для ефективного реагування на сучасні загрози міжнародній безпеці?» Сформулюйте по 3-4 аргументи «за» та «проти», враховуючи принципи рівноправності держав, ефективності та легітимності.

Завдання 2. Практична ситуація

Між двома сусідніми державами виник спір щодо делімітації морського кордону, що загострився після відкриття родовищ природного газу в спірній акваторії. Держава А звинувачує державу Б у порушенні її суверенних прав та погрожує вжити «всіх необхідних заходів» для захисту своїх інтересів. Держава Б заперечує законність претензій держави А і також мобілізує свої військово-морські сили. Обидві держави є членами ООН та регіональної організації. Проаналізуйте ситуацію з точки зору права міжнародної безпеки. Які засоби мирного врегулювання можуть бути застосовані? Яка роль міжнародних організацій у врегулюванні цього спору?

6. Тестові завдання

1. У якому році було прийнято Статут ООН?

- А) 1944.
- Б) 1945.
- В) 1946.
- Г) 1947.

2. Скільки постійних членів має Рада Безпеки ООН?

- А) 4.
- Б) 5.
- В) 6.
- Г) 7.

3. Який принцип НЕ належить до основоположних принципів ОБСЄ?

- А) Непорушність кордонів.
- Б) Мирне врегулювання спорів.
- В) Право на самооборону.
- Г) Повага до прав людини.

4. Що означає принцип «*erga omnes*» у міжнародному праві?

- А) Зобов'язання щодо всіх держав.
- Б) Право вето в Раді Безпеки.
- В) Колективна самооборона.
- Г) Превентивна дипломатія.

5. Який орган ООН має первинну відповідальність за підтримання міжнародного миру та безпеки?

- А) Генеральна Асамблея.
- Б) Рада Безпеки.
- В) Економічна і Соціальна Рада.
- Г) Секретаріат.

6. Скільки держав-учасниць входить до ОБСЄ?

А) 55.

Б) 56.

В) 57.

Г) 58.

Рекомендована література:

1. Статут Організації Об'єднаних Націй 1945 року.

2. Заключний акт Наради з безпеки та співробітництва в Європі (Гельсінкі, 1975).

3. Паризька хартія для нової Європи 1990 року.

4. Договір про Європейський Союз (Маастрихтський договір) 1992 року.

5. Північноатлантичний договір 1949 року.

6. Войціховський А. В. Міжнародне право: підручник. Харків : ХНУВС, 2020. 544 с.

7. Сироїд Т. Л. Міжнародне публічне право: підручник. Харків : Право, 2020. 648 с.

8. Бехруз Х. Н., Андрейченко С. С., Грушко М. В. та ін. Міжнародне публічне право: основи теорії: навч.-метод. посібник. Одеса : Юридика, 2023. 252 с.

Тема № 11. Міжнародне інформаційне право

Мета самостійної роботи здобувачів вищої освіти за темою: сформувати комплексне розуміння міжнародного інформаційного права як новітньої галузі міжнародного права, засвоїти основні принципи та норми правового регулювання міжнародних інформаційних відносин, опанувати знання про систему міжнародної інформаційної безпеки та кібербезпеки, а також розвинути навички аналізу сучасних викликів та загроз у сфері міжнародного інформаційного простору в умовах цифрової трансформації суспільства.

Методичні поради для самостійного вивчення

Етап 1. Концептуальні основи

Розпочніть з вивчення історичного розвитку міжнародного інформаційного права від перших телеграфних конвенцій XIX століття до сучасних угод про кіберпростір. Проаналізуйте еволюцію поняття «інформація» в міжнародно-правовому контексті та формування основних принципів міжнародного інформаційного права. Зверніть увагу на взаємозв'язок з правом людини на інформацію та свободу вираження поглядів.

Етап 2. Нормативно-правова база

Детально опрацюйте основні міжнародні договори та документи у сфері інформаційного права: Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, Європейську конвенцію з прав людини, Конвенцію про кіберзлочинність (Будапештська конвенція), резолюції ООН з питань інформаційної безпеки. Вивчіть регіональні ініціативи ЄС, Ради Європи, ОБСЄ у сфері цифрових прав.

Етап 3. Міжнародна інформаційна безпека

Системно вивчіть сучасні загрози інформаційній безпеці: кіберзлочинність, кібертероризм, інформаційні війни, дезінформацію. Проаналізуйте поняття та елементи кібербезпеки, національні та міжнародні стратегії кібербезпеки, механізми міжнародного співробітництва у протидії кіберзагрозам.

Етап 4. Інституційні механізми

Дослідіть роль міжнародних організацій у регулюванні інформаційних відносин та забезпеченні кібербезпеки: спеціальні органи ООН, інституції ЄС (ENISA, Європол), діяльність НАТО у сфері кіберзахисту, роль ITU та інших спеціалізованих організацій. Вивчіть механізми державно-приватного партнерства у забезпеченні кібербезпеки.

Ключові поняття та терміни для засвоєння: міжнародне інформаційне право, цифрові права, кіберпростір, кібербезпека, кіберзлочинність, кібертероризм, інформаційна війна, дезінформація, кібератака, принцип належної обережності в кіберпросторі, штучний інтелект та міжнародне право.

Перелік основних питань до опрацювання

1. Становлення та розвиток міжнародного інформаційного права

Розглядаючи це питання, зосередьте увагу на історичній еволюції міжнародно-правового регулювання інформаційних відносин від перших телеграфних конвенцій (Міжнародний телеграфний союз, 1865) до сучасних угод про кіберпростір. Проаналізуйте вплив науково-технічного прогресу на формування нових галузей міжнародного права. Вивчіть етапи становлення: доінтернетівський період, період формування глобальної мережі, сучасний етап цифрової трансформації.

2. Поняття, сутність та система міжнародного інформаційного права

Аналізуючи це питання, детально розгляньте різні підходи до визначення міжнародного інформаційного права як сукупності принципів і норм, що регулюють міжнародні відносини у сфері виробництва, поширення та використання інформації. Вивчіть об'єкт (міжнародні інформаційні відносини) та предмет (інформація як об'єкт правового регулювання) галузі. Проаналізуйте співвідношення з іншими галузями міжнародного права: правом прав людини, міжнародним правом безпеки, міжнародним приватним правом.

3. Джерела та принципи міжнародного інформаційного права

У межах цього питання проаналізуйте систему джерел міжнародного інформаційного права: універсальні та регіональні договори, резолюції міжнародних організацій, судові рішення, доктринальні напрацювання, «м'яке право». Розгляньте основні принципи: свободи інформації, недискримінації в доступі до інформації, захисту персональних даних, інформаційного суверенітету держав, належної обережності в кіберпросторі, міжнародного співробітництва у боротьбі з кіберзлочинністю.

4. Міжнародно-правові засади кібербезпеки та протидії кіберзагрозам

Опрацьовуючи це питання, розгляньте поняття кібербезпеки як стану захищеності кіберпростору від загроз національній безпеці та правам людини. Вивчіть види кіберзагроз: кіберзлочинність, кібершпигунство, кібертероризм, кібервійна. Проаналізуйте міжнародні ініціативи з кібербезпеки: Будапештську конвенцію про кіберзлочинність, Талліннський посібник з кібервійни, стратегії кібербезпеки ЄС та НАТО. Розгляньте механізми міжнародного співробітництва у боротьбі з кіберзлочинністю та реагування на кіберінциденти.

5. Діяльність міжнародних організацій у сфері інформаційного права та кібербезпеки

У рамках цього питання проаналізуйте роль ООН у формуванні глобального режиму кібербезпеки, діяльність Групи урядових експертів (GGE) та Відкритої робочої групи (OEWG) з питань ІКТ. Вивчіть інституційну структуру ЄС у сфері кібербезпеки: ENISA, NIS Directive, Cybersecurity Act. Розгляньте діяльність Європолу у боротьбі з кіберзлочинністю, кіберстратегію НАТО та принцип колективної оборони у кіберпросторі. Проаналізуйте роль ITU, ICANN та інших технічних організацій в управлінні інтернетом.

Завдання для самостійного виконання

1. Письмова відповідь (1-2 сторінки) на одне із запитань:

- Як співвідносяться принципи свободи інформації та національного суверенітету в контексті регулювання глобального інтернету?
- Чи можуть норми міжнародного гуманітарного права застосовуватися до кібервійни та які правові проблеми це створює?

2. Порівняльна таблиця

Порівняйте різні види кіберзагроз за такими критеріями:

- суб'єкти здійснення;
- мотивація;
- об'єкти атак;
- методи та засоби;
- наслідки;
- засоби протидії;
- міжнародно-правове регулювання.

Об'єкти порівняння: кіберзлочинність, кібершпигунство, кібертероризм, кібервійна, хактивізм.

3. Аналіз міжнародного документа

Оберіть один з ключових міжнародних документів у сфері інформаційного права або кібербезпеки та проаналізуйте його правові аспекти. Напишіть резюме (до 1 сторінки), у якому:

- охарактеризуйте історичний контекст прийняття;
- проаналізуйте основні положення та принципи;
- оцініть практику імплементації;
- визначте значення для розвитку міжнародного інформаційного права.

Рекомендовані документи для аналізу:

- Будапештська конвенція про кіберзлочинність 2001 року;
- Стратегія кібербезпеки ЄС 2020 року;
- Резолюція ГА ООН «Досягнення в сфері інформатизації та телекомунікацій в контексті міжнародної безпеки».

4. Теми рефератів

4.1 Еволюція міжнародного інформаційного права: від телеграфних конвенцій до цифрової епохи.

У рефераті доцільно простежити історичний розвиток міжнародно-правового регулювання інформаційних відносин та вплив технологічного прогресу на формування нових правових норм.

4.2 Право на інформацію в міжнародному праві прав людини: стандарти та виклики цифрової епохи.

Пропонується проаналізувати еволюцію права на інформацію та його адаптацію до умов цифрового суспільства, включаючи питання цифрового розриву та рівного доступу.

4.3 Міжнародне співробітництво у боротьбі з кіберзлочинністю: досвід та перспективи.

Увага має бути зосереджена на аналізі механізмів міжнародної співпраці у виявленні, розслідуванні та переслідуванні кіберзлочинів.

4.4 Штучний інтелект та міжнародне право: правові виклики та регуляторні підходи.

Реферат може містити аналіз впливу технологій штучного інтелекту на міжнародне право та необхідність розробки нових правових норм.

5. Практичні завдання

Завдання 1. Дискусійне питання

Підготуйте аргументи для обговорення питання: «Чи потрібні глобальні правила управління штучним інтелектом та які принципи мають лежати в їх основі?» Сформулюйте по 3-4 аргументи «за» та «проти», враховуючи принципи суверенітету держав, захисту прав людини та технологічного розвитку.

Завдання 2. Практична ситуація

Міжнародна хакерська група здійснила кібератаку на критичну інфраструктуру держави А, що призвело до тимчасового відключення електромереж та порушення роботи лікарень. Слідство встановило, що атака була координована з території держави В, яка заперечує свою причетність та стверджує, що не може контролювати дії приватних осіб на своїй території. Держава А звинувачує державу В у порушенні міжнародного права та вимагає компенсації. Проаналізуйте ситуацію з точки зору міжнародного інформаційного права. Які принципи та норми підлягають застосуванню? Яка відповідальність держав у кіберпросторі? Які механізми врегулювання можуть бути використані?

6. Тестові завдання

1. У якому році було прийнято Будапештську конвенцію про кіберзлочинність?

- А) 1999.
- Б) 2001.
- В) 2003.
- Г) 2005.

2. Яка організація відповідає за координацію глобальної системи доменних імен та IP-адрес?

- А) ITU.
- Б) ICANN.
- В) WIPO.
- Г) UNCOPUOS.

3. Що означає абревіатура ENISA?

- А) Європейське агентство з кібербезпеки.
- Б) Європейська мережа інформаційної безпеки.
- В) Європейський інститут цифрових стандартів.
- Г) Європейське агентство з мережевої безпеки.

4. Який принцип НЕ належить до основних принципів кібербезпеки в НАТО?

- А) Колективна оборона поширюється на кіберпростір.
- Б) Кожна держава-член відповідає за власну кібербезпеку.
- В) Кіберпростір є винятковою юрисдикцією держав-членів.
- Г) Необхідність розвитку національних кіберспроможностей.

5. Яка стаття Європейської конвенції з прав людини гарантує свободу вираження поглядів?

- А) Стаття 8.
- Б) Стаття 9.
- В) Стаття 10.
- Г) Стаття 11.

Рекомендована література:

1. Будапештська конвенція про кіберзлочинність 2001 року.
2. Загальний регламент про захист даних ЄС (GDPR) 2018 року.
3. Директива ЄС про безпеку мережевих та інформаційних систем (NIS Directive) 2016 року.
4. Резолюції ГА ООН з питань інформаційної безпеки (A/RES/73/27, A/RES/74/29).
5. Стратегія кібербезпеки ЄС 2020 року.
6. Сироїд Т. Л. Міжнародне публічне право: підручник. Харків : Право, 2020. 648 с.
7. Бехруз Х. Н., Андрейченко С. С., Грушко М. В. та ін. Міжнародне публічне право: основи теорії: навч.-метод. посібник. Одеса : Юридика, 2023. 252 с.

Тема № 12. Міжнародне співробітництво у протидії злочинності

Мета самостійної роботи здобувачів вищої освіти за темою: сформулювати комплексне розуміння системи міжнародного співробітництва у протидії злочинності як важливої складової міжнародного права, засвоїти принципи та форми міжнародного кримінально-правового співробітництва, опанувати знання про інститут міжнародно-правової відповідальності держав та індивідів, а також розвинути навички аналізу практичних механізмів боротьби з транснаціональною злочинністю в умовах глобалізації та сучасних викликів міжнародній безпеці.

Методичні поради для самостійного вивчення

Етап 1. Історичні основи та концептуальний апарат

Розпочніть з вивчення історичного розвитку міжнародного співробітництва у протидії злочинності від перших двосторонніх договорів про видачу злочинців до сучасної системи багатосторонніх конвенцій. Проаналізуйте еволюцію поняття «міжнародна злочинність» та формування принципів міжнародного кримінального права. Зверніть увагу на взаємозв'язок з національними кримінальними системами.

Етап 2. Нормативно-правові основи

Детально опрацюйте основні універсальні та регіональні конвенції у сфері протидії злочинності: Конвенцію ООН проти транснаціональної організованої злочинності (Палермська конвенція), Конвенцію ООН проти корупції, Міжнародну конвенцію про боротьбу з фінансуванням тероризму, Європейську конвенцію про видачу злочинців. Вивчіть статuti міжнародних кримінальних трибуналів та Римський статут МКС.

Етап 3. Інститут міжнародно-правової відповідальності

Дослідіть теоретичні основи міжнародно-правової відповідальності, її співвідношення з кримінальною відповідальністю індивідів. Вивчіть підстави, види та форми міжнародно-правової відповідальності держав за міжнародні правопорушення, а також механізми притягнення до індивідуальної кримінальної відповідальності за міжнародні злочини.

Ключові поняття та терміни для засвоєння: міжнародне співробітництво у протидії злочинності; організована злочинність, принцип подвійної криміналізації, принцип невидачі власних громадян, політичні злочини, міжнародно-правова відповідальність, міжнародне правопорушення, міжнародний злочин, індивідуальна кримінальна відповідальність, універсальна юрисдикція, принцип компліментарності, імунітет від кримінального переслідування, статут обмежень, амністія та помилування.

Перелік основних питань до опрацювання

1. Поняття та історичний розвиток міжнародного співробітництва у протидії злочинності

Розглядаючи це питання, зосередьте увагу на визначенні міжнародного співробітництва у протидії злочинності як системи принципів, норм та інститутів, що регулюють відносини держав у боротьбі з правопорушеннями, які мають міжнародний характер.

2. Принципи міжнародного співробітництва у протидії злочинності

Аналізуючи це питання, детально розгляньте основні принципи, що визначають характер та межі міжнародного кримінально-правового співробітництва. Вивчіть принцип суверенної рівності держав, взаємності, подвійної криміналізації, невидачі власних громадян, заборони видачі за політичні злочини, дотримання прав людини. Проаналізуйте співвідношення цих принципів з основоположними принципами міжнародного права та можливі колізії між ними.

3. Форми міжнародного співробітництва у протидії злочинності

У межах цього питання проаналізуйте різні форми співробітництва та їх правове регулювання. Розгляньте видачу злочинців як найстарішу форму співробітництва, її умови, процедуру та винятки. Вивчіть взаємну правову допомогу у кримінальних справах, включаючи допомогу у проведенні процесуальних дій, отриманні доказів, арешті активів. Проаналізуйте передачу засуджених осіб, спільні розслідування, діяльність спільних слідчих груп, обмін оперативною інформацією.

4. Міжнародні організації та органи у сфері протидії злочинності

Вивчаючи це питання, детально розгляньте роль міжнародних організацій у координації співробітництва: Управління ООН з наркотиків та злочинності (UNODC), Інтерпол, Європол, Євроюст. Проаналізуйте діяльність міжнародних кримінальних судів: Міжнародного кримінального суду, спеціальних та змішаних трибуналів. Вивчіть механізми взаємодії між національними правоохоронними органами та міжнародними інституціями.

5. Поняття та елементи міжнародно-правової відповідальності

Опрацьовуючи це питання, розгляньте міжнародно-правову відповідальність як правовий наслідок вчинення міжнародного правопорушення. Вивчіть підстави виникнення відповідальності: наявність міжнародного зобов'язання, діяння, що порушує це зобов'язання, та приписуваність діяння державі. Проаналізуйте обставини, що виключають протиправність: згода, самооборона, контрзаходи, форс-мажор, лихо, стан необхідності. Розгляньте співвідношення відповідальності держав та індивідуальної кримінальної відповідальності.

6. Міжнародні правопорушення та злочини: класифікація та правові наслідки

У рамках цього питання проаналізуйте поняття міжнародного правопорушення як протиправного діяння держави, що порушує її міжнародні зобов'язання. Проаналізуйте правові наслідки міжнародних правопорушень: припинення, гарантії неповторення, репарації (реституція, компенсація, сатисфакція).

Завдання для самостійного виконання

1. Письмова відповідь (1-2 сторінки) на одне із запитань:

- Як співвідносяться принцип державного суверенітету та необхідність міжнародного співробітництва у протидії транснаціональній злочинності?
- Чи може держава нести міжнародно-правову відповідальність за дії приватних осіб, які вчиняють злочини на її території проти іноземців?

2. Порівняльна таблиця

Порівняйте різні форми міжнародного співробітництва у протидії злочинності за такими критеріями:

- правова основа;
- умови застосування;
- процедура здійснення;
- гарантії прав особи;
- винятки та обмеження;
- практика застосування.

Об'єкти порівняння: видача злочинців, взаємна правова допомога, передача засуджених осіб, спільні розслідування, тимчасова видача.

3. Аналіз справи міжнародного права

Оберіть одну справу з практики міжнародних судових органів або міжнародних кримінальних трибуналів щодо співробітництва у протидії злочинності та проаналізуйте її правові аспекти. Напишіть резюме (до 1 сторінки), у якому:

- викладіть фактичні обставини справи;
- проаналізуйте застосовані правові принципи та норми;
- оцініть рішення суду та його значення для розвитку міжнародного права;
- визначте вплив на практику міжнародного співробітництва.

Рекомендовані справи для аналізу:

- Справа про ордер на арешт (ДР Конго проти Бельгії, МС ООН);
- Справа про застосування Конвенції про запобігання геноциду (Боснія проти Сербії, МС ООН).

4. Теми рефератів

4.1. Еволюція міжнародного кримінального права: від Нюрнберга до Римського статуту.

У рефераті доцільно простежити історичний розвиток індивідуальної кримінальної відповідальності за міжнародні злочини та формування постійної системи міжнародної кримінальної юстиції.

4.2. Боротьба з транснаціональною організованою злочинністю: міжнародно-правові механізми.

Пропонується проаналізувати сучасні виклики організованої злочинності та ефективність міжнародних інструментів протидії їй, включаючи Палермську конвенцію.

4.3. Принцип універсальної юрисдикції в міжнародному кримінальному праві: теорія та практика.

Увага має бути зосереджена на аналізі концепції універсальної юрисдикції, її застосування до міжнародних злочинів та суперечностей у практиці держав.

4.4. Міжнародно-правова відповідальність держав за підтримку тероризму.

Реферат може містити аналіз підстав та форм відповідальності держав за пряму чи непряму підтримку терористичної діяльності.

5. Практичні завдання

Завдання 1. Дискусійне питання

Підготуйте аргументи для обговорення питання: «Чи повинен існувати статут обмежень для міжнародних злочинів (геноцид, злочини проти людяності, військові злочини)?» Сформулюйте по 3-4 аргументи «за» та «проти», враховуючи принципи справедливості, правової визначеності та боротьби з безкарністю.

Завдання 2. Практична ситуація

Громадянин держави А, підозрюваний у вчиненні терористичного акту на території держави В, переховується в державі С. Держава В подає запит про видачу підозрюваного до держави С. Однак громадянин заявляє, що його переслідують з політичних мотивів і просить притулку. Держава С має договір про видачу з державою В, але також є учасницею Конвенції про статус біженців. Держава А настоює на своєму праві судити власного громадянина. Проаналізуйте ситуацію з точки зору міжнародного права. Які принципи та норми підлягають застосуванню? Як мають діяти держави для забезпечення справедливості та дотримання міжнародних зобов'язань?

6. Тестові завдання

1. У якому році була прийнята Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності?

- А) 1998.
- Б) 2000.
- В) 2002.
- Г) 2003.

2. Який принцип означає, що діяння має бути злочином як в державі, що запитує видачу, так і в державі, до якої звертаються?

- А) Принцип взаємності.
- Б) Принцип подвійної криміналізації.
- В) Принцип спеціальності.
- Г) Принцип невідворотності.

3. Що НЕ є формою міжнародного співробітництва у протидії злочинності?

- А) Видача злочинців.
- Б) Взаємна правова допомога.
- В) Дипломатичний захист.
- Г) Передача засуджених осіб.

4. Яка організація координує міжнародне співробітництво поліцейських органів?

- А) Європол.
- Б) Інтерпол.
- В) UNODC.
- Г) Євроюст.

5. Які злочини відносяться до юрисдикції Міжнародного кримінального суду?

- А) Геноцид, злочини проти людяності, військові злочини, агресія.
- Б) Тероризм, наркоторгівля, торгівля людьми.
- В) Корупція, відмивання грошей, кіберзлочинність.
- Г) Морське піратство, викрадення літаків.

6. Що означає принцип «aut dedere aut judicare»?

- А) Видати або судити.
- Б) Судити або амністувати.
- В) Переслідувати або захищати.
- Г) Карати або виправляти.

Рекомендована література:

1. Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності 2000 року (Палермська конвенція).

2. Конвенція ООН проти корупції 2003 року.

3. Римський статут Міжнародного кримінального суду 1998 року.
4. Європейська конвенція про видачу 1957 року.
5. Європейська конвенція про взаємну правову допомогу у кримінальних справах 1959 року.
6. Статті про відповідальність держав за міжнародно-протиправні діяння (Комісія міжнародного права ООН, 2001).
7. Сироїд Т. Л. Міжнародне публічне право: підручник. Харків : Право, 2020. 648 с.
8. Бехруз Х. Н., Андрейченко С. С., Грушко М. В. та ін. Міжнародне публічне право: основи теорії: навч.-метод. посібник. Одеса : Юридика, 2023. 252 с.

Тема № 13. Діяльність ООН у галузі міжнародного співробітництва у протидії злочинності

Мета самостійної роботи здобувачів вищої освіти за темою: сформулювати системне розуміння ролі Організації Об'єднаних Націй як провідної міжнародної організації у координації глобальних зусиль з протидії злочинності, засвоїти структуру та механізми діяльності органів ООН у сфері запобігання злочинності та кримінального правосуддя, опанувати знання про функції спеціалізованих установ ООН у правоохоронній діяльності, а також розвинути навички аналізу ефективності міжнародних програм та ініціатив ООН у боротьбі з транснаціональною злочинністю в контексті сучасних глобальних викликів.

Методичні поради для самостійного вивчення

Етап 1. Інституційні основи діяльності ООН у протидії злочинності

Розпочніть з вивчення історичного розвитку участі ООН у правоохоронній діяльності від створення Організації у 1945 році до формування сучасної системи органів та механізмів. Проаналізуйте еволюцію підходів ООН до протидії злочинності: від акценту на національних заходах до розвитку міжнародного співробітництва. Зверніть увагу на взаємозв'язок діяльності ООН у сфері протидії злочинності з питаннями підтримання миру, безпеки та розвитку.

Етап 2. Головні органи ООН та їх компетенція

Детально опрацюйте структуру та функції головних органів ООН у сфері протидії злочинності. Вивчіть роль Генеральної Асамблеї у прийнятті резолюцій та конвенцій з питань запобігання злочинності, діяльність Ради Безпеки щодо боротьби з тероризмом та транснаціональною злочинністю. Проаналізуйте функції Економічної та Соціальної Ради (ЕКОСОР) у координації програм запобігання злочинності та роль Секретаріату у забезпеченні практичної реалізації цих програм.

Етап 3. Спеціальні механізми та програми ООН

Дослідіть діяльність Управління ООН з наркотиків та злочинності (UNODC) як головного органу ООН у сфері протидії злочинності. Вивчіть структуру та основні напрями роботи Комісії із запобігання злочинності і кримінального правосуддя, значення Конгресів ООН із запобігання злочинності, роль Інститутів ООН та системи Національних кореспондентів. Проаналізуйте миротворчу діяльність ООН у контексті охорони міжнародного правопорядку.

Етап 4. Спеціалізовані установи ООН у правоохоронній діяльності

Розгляньте особливості участі спеціалізованих установ ООН у протидії злочинності відповідно до їх галузевої компетенції. Вивчіть роль ІКАО у боротьбі з повітряним піратством, ВОЗ у протидії незаконному обігу наркотиків, ЮНЕСКО у боротьбі з незаконним обігом культурних цінностей, МОП у протидії торгівлі людьми, ІМО у боротьбі з морським піратством тощо.

Ключові поняття та терміни для засвоєння: діяльність ООН у протидії злочинності, Управління ООН з наркотиків та злочинності (UNODC), Комісія із запобігання злочинності і кримінального правосуддя, Конгреси ООН із запобігання злочинності, Інститути ООН із запобігання злочинності, Національні кореспонденти ООН, миротворчі операції ООН, спеціалізовані установи ООН, технічна допомога, програми розвитку потенціалу, моніторинг та оцінка, стандарти та норми ООН, глобальні програми, регіональні ініціативи, координація міжнародного співробітництва.

Перелік основних питань до опрацювання

1. Участь ООН у правоохоронній діяльності: історичний розвиток та сучасний стан

Розглядаючи це питання, зосередьте увагу на еволюції ролі ООН у протидії злочинності від початкового акценту на національних заходах до формування комплексної системи міжнародного співробітництва. Проаналізуйте основні етапи розвитку: створення перших програм у 1950-х роках, розширення діяльності у 1970-80-х роках, формування сучасної структури після холодної війни. Вивчіть взаємозв'язок правоохоронної діяльності ООН з цілями сталого розвитку та підтриманням миру.

2. Головні органи ООН у сфері протидії злочинності

Аналізуючи це питання, детально розгляньте компетенцію та основні напрями діяльності головних органів ООН. Вивчіть роль Генеральної Асамблеї у формуванні міжнародно-правової бази протидії злочинності, функції Ради Безпеки щодо боротьби з тероризмом як загрозою міжнародному миру. Проаналізуйте координуючу роль ЕКОСОР та практичну діяльність Секретаріату. Розгляньте механізми взаємодії між органами та розподіл компетенції.

3. Управління ООН з наркотиків та злочинності (UNODC): структура та функції

У межах цього питання детально проаналізуйте UNODC як головний орган ООН у сфері протидії злочинності. Вивчіть його структуру, мандат та основні напрями діяльності, серед яких: розробка політики, технічна допомога, дослідження та аналіз, координація міжнародного співробітництва. Розгляньте регіональні програми UNODC, механізми фінансування та партнерства з державами-членами, міжнародними організаціями та громадянським суспільством.

4. Комісія із запобігання злочинності і кримінального правосуддя та Конгреси ООН

Вивчаючи це питання, проаналізуйте роль Комісії як головного органу ООН з формування політики у сфері запобігання злочинності. Розгляньте її склад, порядок роботи, основні функції: розробку рекомендацій, моніторинг тенденцій злочинності, координацію міжнародного співробітництва. Вивчіть історію та значення Конгресів ООН як найбільшого міжнародного форуму з питань запобігання злочинності, їх вплив на розвиток міжнародного кримінального права.

5. Миротворча діяльність ООН у контексті охорони міжнародного правопорядку

У рамках цього питання проаналізуйте роль миротворчих операцій ООН у відновленні та підтриманні правопорядку в постконфліктних суспільствах. Вивчіть еволюцію миротворчих операцій від традиційного миротворчості до комплексних місій з розбудови миру. Розгляньте правоохоронний компонент миротворчих операцій: допомогу у реформуванні поліції, судової системи, пенітенціарних установ. Проаналізуйте виклики та досягнення у цій сфері.

Завдання для самостійного виконання

1. Письмова відповідь (1-2 сторінки) на одне із запитань:

– Як змінилася роль ООН у протидії злочинності з моменту створення Організації до сьогодні і які фактори вплинули на цю еволюцію?

– Чи є ефективною сучасна система органів ООН у сфері протидії злочинності і які реформи могли б підвищити її результативність?

2. Порівняльна таблиця

Порівняйте участь різних спеціалізованих установ ООН у протидії злочинності за такими критеріями:

- мандат та компетенція;
- основні напрями діяльності у протидії злочинності;
- нормативно-правова база;
- механізми співробітництва з державами;
- програми та ініціативи;
- результати діяльності.

Об'єкти порівняння: ІКАО, ВОЗ, ЮНЕСКО, МОП, ІМО, ФАО, ВПС.

3. Аналіз програми або ініціативи ООН

Оберіть одну з глобальних програм UNODC (наприклад, Глобальна програма проти торгівлі людьми, Глобальна програма проти відмивання грошей, Програма боротьби з тероризмом) та проаналізуйте її діяльність. Напишіть резюме (до 1 сторінки), у якому:

- опишіть мету та завдання програми;
- проаналізуйте основні компоненти та напрями діяльності;
- оцініть досягнення та результати;
- визначте виклики та перспективи розвитку;
- охарактеризуйте участь України у програмі (якщо є).

4. Теми рефератів

4.1 Еволюція підходів ООН до протидії транснаціональній злочинності: від національних заходів до глобального співробітництва

У рефераті доцільно простежити історичний розвиток концепції ООН щодо протидії злочинності та формування сучасної системи міжнародного співробітництва.

4.2 Роль UNODC у координації глобальних зусиль з протидії наркотрафіку та організованій злочинності

Пропонується проаналізувати діяльність UNODC як головного органу ООН у сфері протидії злочинності, його програми та ініціативи.

4.3 Конгреси ООН із запобігання злочинності: історія, досягнення та вплив на розвиток міжнародного кримінального права

Увага має бути зосереджена на аналізі ролі Конгресів у формуванні міжнародних стандартів та норм у сфері кримінального правосуддя.

4.4 Миротворчі операції ООН та відновлення правопорядку в постконфліктних суспільствах

Реферат може містити аналіз правоохоронного компоненту миротворчих операцій та їх вплив на розбудову інституцій кримінального правосуддя.

5. Практичні завдання

Завдання 1. Дискусійне питання

Підготуйте аргументи для обговорення питання: «Чи повинна ООН мати більше повноважень у сфері протидії транснаціональній злочинності, включаючи можливість прямого втручання у внутрішні справи держав?» Сформулюйте по 3-4 аргументи «за» та «проти», враховуючи принципи суверенітету, ефективності та дотримання прав людини.

Завдання 2. Практична ситуація

Міжнародна злочинна організація здійснює торгівлю наркотиками, використовуючи морські та повітряні шляхи, а також систему міжнародних грошових переказів. Діяльність організації охоплює територію декількох держав різних регіонів. Деякі з цих держав мають обмежені можливості для боротьби з такою злочинністю через брак ресурсів та досвіду.

Проаналізуйте ситуацію з точки зору можливої участі різних органів та спеціалізованих установ ООН у протидії цій злочинній діяльності. Які органи ООН та спеціалізовані установи мають бути залучені? Які форми допомоги можуть бути надані? Як забезпечити координацію зусиль? Які міжнародно-правові інструменти підлягають застосуванню?

6. Тестові завдання

1. У якому році було створено Управління ООН з наркотиків та злочинності (UNODC)?

- А) 1997.
- Б) 2002.
- В) 2005.
- Г) 2010.

2. Де розташована штаб-квартира UNODC?

- А) Нью-Йорк.
- Б) Женева.
- В) Відень.
- Г) Париж.

3. Який орган ООН є головним органом з формування політики у сфері запобігання злочинності?

- А) Генеральна Асамблея.
- Б) Рада Безпеки.
- В) Комісія із запобігання злочинності і кримінального правосуддя.
- Г) Економічна та Соціальна Рада.

4. Як часто проводяться Конгреси ООН із запобігання злочинності?

- А) Щорічно.
- Б) Кожні 3 роки.
- В) Кожні 5 років.
- Г) Кожні 10 років.

5. Яка спеціалізована установа ООН займається питаннями боротьби з повітряним піратством?

- А) ІМО.
- Б) ІКАО.
- В) ВПС.
- Г) ЮНЕСКО.

6. Що НЕ є функцією UNODC?

- А) Технічна допомога державам.
- Б) Дослідження та аналіз тенденцій злочинності.
- В) Розгляд кримінальних справ.
- Г) Координація міжнародного співробітництва.

7. Які питання НЕ входять до компетенції Комісії із запобігання злочинності і кримінального правосуддя?

- А) Запобігання злочинності в міських районах.
- Б) Реформа кримінального правосуддя.
- В) Розгляд індивідуальних скарг.
- Г) Боротьба з корупцією.

Рекомендована література:

1. Статут ООН 1945 року.
2. Резолюція Генеральної Асамблеї ООН 57/270 про створення UNODC.
3. Стандартні мінімальні правила ООН поводження з в'язнями (Правила Нельсона Мандели).
4. Керівні принципи ООН для запобігання злочинності серед неповнолітніх (Ер-Рядські керівні принципи).
5. Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності 2000 року.
6. Конвенція ООН проти корупції 2003 року.
7. Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму 1999 року.
8. Конвенція про боротьбу з незаконним обігом наркотичних засобів 1988 року.
9. Сироїд Т. Л. Міжнародне публічне право: підручник. Харків : Право, 2020. 648 с.

Тема № 14. Діяльність Інтерполу та Європолу у протидії злочинності

Мета самостійної роботи здобувачів вищої освіти за темою: сформулювати системне розуміння ролі та функцій провідних міжнародних поліцейських організацій у координації глобальних та регіональних зусиль з протидії транснаціональній злочинності, засвоїти правові основи, структуру та механізми діяльності Інтерполу та Європолу, опанувати знання про особливості національних контактних бюро цих організацій, включаючи НЦБ Інтерполу в Україні, а також розвинути навички аналізу ефективності міжнародного поліцейського співробітництва та інформаційного обміну у сфері боротьби зі злочинністю в умовах глобалізації та європейської інтеграції.

Методичні поради для самостійного вивчення

Етап 1. Історичні основи та правова природа міжнародних поліцейських організацій

Розпочніть з вивчення історичного розвитку міжнародного поліцейського співробітництва від перших спроб координації у XIX столітті до створення Інтерполу у 1923 році. Проаналізуйте еволюцію концепції міжнародної

поліцейської діяльності, формування принципів політичного нейтралітету та поваги до національного суверенітету. Розгляньте передумови створення Європолу в контексті європейської інтеграції та специфічних потреб ЄС у сфері внутрішньої безпеки.

Етап 2. Правові основи та організаційна структура

Детально опрацюйте конституційні акти та статuti Інтерполу та Європолу, їх правову природу та місце у системі міжнародного права. Вивчіть організаційну структуру обох організацій: керівні органи, секретаріати, національні контактні бюро. Проаналізуйте принципи членства, фінансування та прийняття рішень.

Етап 3. Інформаційна діяльність та оперативні механізми

Дослідіть системи інформаційного обміну, бази даних та телекомунікаційні мережі Інтерполу та Європолу. Вивчіть типи повідомлень, запитів та сповіщень, порядок їх обробки та виконання. Проаналізуйте механізми координації спільних операцій, обміну аналітичною інформацією та технічної допомоги. Розгляньте особливості захисту персональних даних та забезпечення конфіденційності.

Етап 4. Національні контактні бюро та їх роль

Вивчіть функції та повноваження Національних центральних бюро Інтерполу та Національних бюро Європолу як посередників між міжнародними організаціями та національними правоохоронними органами. Детально проаналізуйте діяльність НЦБ Інтерполу в Україні, його правові основи, структуру та основні напрями роботи. Розгляньте перспективи співробітництва України з Європолом.

Ключові поняття та терміни для засвоєння: Інтерпол (ICPO-Interpol), Європол (Europol), міжнародне поліцейське співробітництво, Національне центральне бюро Інтерполу (НЦБ), Національне бюро Європолу, Генеральна Асамблея Інтерполу, Виконавчий комітет Інтерполу, Генеральний секретаріат Інтерполу, Рада управляючих Європолу, система повідомлень Інтерполу (червоні, сині, зелені, жовті, чорні, помаранчеві, фіолетові повідомлення), система I-24/7, Європейська інформаційна система (EIS), аналітичні робочі файли (AWF), спільні слідчі групи, оперативні координаційні центри, принцип політичного нейтралітету, захист персональних даних, транснаціональна злочинність, розшук та видача злочинців.

Перелік основних питань до опрацювання

1. Роль Інтерполу в міжнародній правоохоронній діяльності: історичний розвиток та сучасний стан

Розглядаючи це питання, зосередьте увагу на історії створення Інтерполу у 1923 році в Відні, його реорганізації після Другої світової війни та становленні як провідної міжнародної поліцейської організації. Проаналізуйте еволюцію ролі Інтерполу від координатора обміну інформацією до центру глобального поліцейського співробітництва.

2. Правові основи діяльності Інтерполу: статут, принципи та обмеження

Аналізуючи це питання, детально розгляньте Статут Інтерполу як основний конституційний документ організації. Вивчіть основні принципи діяльності: політичний нейтралітет, повага до національного суверенітету, заборона втручання у внутрішні справи держав. Проаналізуйте правові обмеження діяльності Інтерполу, включаючи заборону розгляду політичних, військових, расових та релігійних справ. Розгляньте співвідношення статуту Інтерполу з національним законодавством держав-членів.

3. Організаційна структура та функції органів Інтерполу

У межах цього питання проаналізуйте триланкову структуру Інтерполу: Генеральну Асамблею як вищий орган, Виконавчий комітет як виконавчий орган, та Генеральний секретаріат як постійно діючий адміністративний орган. Вивчіть склад, повноваження та порядок роботи кожного органу. Розгляньте роль Президента Інтерполу, Генерального секретаря та їх функції. Проаналізуйте систему Національних центральних бюро як операційних ланок організації.

4. Інформаційна система Інтерполу та механізми обміну даними

Вивчаючи це питання, детально розгляньте глобальну телекомунікаційну мережу I-24/7 як основу інформаційної діяльності Інтерполу. Проаналізуйте систему кольорових повідомлень: червоні (розшук з метою видачі), сині (збір інформації), зелені (попередження про небезпечних осіб), жовті (розшук зниклих осіб), чорні (ідентифікація невпізнаних трупів), помаранчеві (попередження про загрози), фіолетові (інформація про способи злочинної діяльності). Вивчіть бази даних Інтерполу та порядок доступу до них.

5. НЦБ Інтерполу в Україні: правові основи та практична діяльність

Опрацьовуючи це питання, розгляньте правові основи створення та функціонування НЦБ Інтерполу в Україні згідно з національним законодавством.

6. Європол: передумови створення та етапи розвитку

У рамках цього питання проаналізуйте передумови створення Європолу в контексті європейської інтеграції та потреб ЄС у сфері внутрішньої безпеки. Вивчіть етапи розвитку: від Групи ТРЕВІ до Конвенції про Європол 1995 року та Регламенту Європолу 2016 року. Розгляньте еволюцію ролі Європолу від координатора обміну інформацією до оперативного центру боротьби з організованою злочинністю. Проаналізуйте вплив Лісабонського договору на розвиток Європолу.

7. Співробітництво між Інтерполом та Європолом

Опрацьовуючи це питання, проаналізуйте правові основи співробітництва між двома організаціями, включаючи Угоду про стратегічне співробітництво 2001 року та Робочу угоду 2005 року. Вивчіть механізми координації діяльності, обміну інформацією та спільних операцій. Розгляньте розподіл компетенції між глобальною та регіональною поліцейськими організаціями. Проаналізуйте виклики та перспективи розвитку співробітництва.

Завдання для самостійного виконання

1. Письмова відповідь (1-2 сторінки) на одне із запитань:

– Як співвідносяться глобальний підхід Інтерполу та регіональний підхід Європолу до міжнародного поліцейського співробітництва і які переваги та недоліки має кожен з цих підходів?

– Чи може участь держав, що не є членами ЄС, у діяльності Європолу сприяти підвищенню ефективності боротьби з транснаціональною злочинністю в Європі?

2. Порівняльна таблиця

Порівняйте Інтерпол та Європол за такими критеріями:

- правова основа діяльності;
- географічне охоплення та членство;
- основні функції та повноваження;
- інформаційні системи;
- механізми фінансування;
- співробітництво з третіми країнами;
- контроль та підзвітність.

3. Аналіз діяльності НЦБ Інтерполу в Україні

Проведіть аналіз діяльності НЦБ Інтерполу в Україні за останні 3-5 років. Напишіть резюме (до 1 сторінки), у якому:

- охарактеризуйте основні показники діяльності НЦБ;
- проаналізуйте типи справ та запитів, що розглядаються;
- оцініть ефективність співробітництва з НЦБ інших держав;
- визначте основні досягнення та проблеми;
- запропонуйте шляхи підвищення ефективності роботи.

4. Теми рефератів

4.1 Еволюція міжнародного поліцейського співробітництва: від білатеральних угод до глобальних мереж

У рефераті доцільно простежити історичний розвиток форм та механізмів міжнародного поліцейського співробітництва від XIX століття до сьогодення.

4.2 Роль інформаційних технологій у діяльності Інтерполу та Європолу: можливості та виклики

Пропонується проаналізувати вплив цифровізації на міжнародне поліцейське співробітництво, включаючи питання кібербезпеки та захисту даних.

4.3 Принцип політичного нейтралітету Інтерполу: теорія та практика

Увага має бути зосереджена на аналізі дотримання принципу політичного нейтралітету та викликів, пов'язаних з його застосуванням.

4.4 Перспективи співробітництва України з Європолом у контексті європейської інтеграції

Реферат може містити аналіз можливостей та перспектив поглиблення співробітництва України з Європолом.

5. Практичні завдання

Завдання 1. Дискусійне питання

Підготуйте аргументи для обговорення питання: «Чи потрібно надати Інтерполу та Європолу більше оперативних повноважень, включаючи право проведення власних розслідувань на території держав-членів?» Сформулюйте по 3-4 аргументи «за» та «проти», враховуючи принципи суверенітету, ефективності та дотримання прав людини.

Завдання 2. Практична ситуація

Міжнародна злочинна група здійснює шахрайські операції з використанням Інтернету, діючи одночасно на території декількох європейських країн та США. Злочинці використовують підроблені документи для відкриття банківських рахунків, створюють фіктивні компанії та відмивають кошти через криптовалюту. Потерпілими є громадяни різних держав.

Проаналізуйте ситуацію з точки зору можливої участі Інтерполу та Європолу у розслідуванні. Які організації мають бути залучені? Які механізми співробітництва можуть бути використані? Як забезпечити координацію між різними юрисдикціями? Які інформаційні системи та бази даних підлягають використанню? Які правові та практичні проблеми можуть виникнути?

6. Тестові завдання

1. У якому році було створено Інтерпол?

- А) 1923.
- Б) 1946.
- В) 1950.
- Г) 1955.

2. Де розташована штаб-квартира Інтерполу?

- А) Париж.
- Б) Лондон.
- В) Ліон.
- Г) Женева.

3. Яке повідомлення Інтерполу використовується для міжнародного розшуку з метою видачі?

- А) Синє.
- Б) Червоне.
- В) Зелене.
- Г) Жовте.

4. У якому році почав функціонувати Європол?

- А) 1995.
- Б) 1998.
- В) 1999.
- Г) 2010.

5. Де розташована штаб-квартира Європолу?

- А) Брюссель.
- Б) Страсбург.
- В) Гаага.
- Г) Люксембург.

6. Який принцип є основоположним для діяльності Інтерполу?

- А) Політичний нейтралітет.
- Б) Пріоритет міжнародного права.
- В) Презумпція невинуватості.
- Г) Верховенство права.

Рекомендована література:

1. Статут Інтерполу (остання редакція).
2. Загальний регламент Інтерполу.
3. Правила роботи з інформацією Інтерполу (Rules on the Processing of Data).
4. Регламент (ЄС) 2016/794 про Європейське агентство з питань співробітництва правоохоронних органів (Європол).
5. Конвенція про створення Європейського поліцейського відомства 1995 року (історичний документ).
6. Угода про стратегічне співробітництво між Інтерполом та Європолом 2001 року.
7. Закон України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю».
8. Закон України «Про Національну поліцію».
9. Положення про Національне центральне бюро Інтерполу в Україні.
10. Сироїд Т. Л. Міжнародне публічне право: підручник. Харків : Право, 2020. 648 с.
11. Бехруз Х. Н., Андрейченко С. С., Грушко М. В. та ін. Міжнародне публічне право: основи теорії: навч.-метод. посібник. Одеса : Юридика, 2023. 252 с.

Тема № 15. Правова допомога у кримінальних справах як вид міжнародного співробітництва у протидії злочинності

Мета самостійної роботи здобувачів вищої освіти за темою: сформулювати цілісне розуміння правової природи та механізмів міжнародно-правової допомоги у кримінальних справах як основної форми співробітництва держав у боротьбі з транснаціональною злочинністю, засвоїти теоретичні основи та практичні аспекти надання взаємної правової допомоги, опанувати знання про роль України у системі міжнародно-правової допомоги, вивчити особливості застосування норм міжнародного

гуманітарного права під час збройних конфліктів, включаючи «Женевське право» та «Гаазьке право», а також розвинути навички аналізу ефективності міжнародно-правових механізмів захисту прав людини в умовах воєнного стану та протидії воєнним злочинам.

Методичні поради для самостійного вивчення

Етап 1. Теоретичні основи міжнародно-правової допомоги у кримінальних справах

Розпочніть з вивчення поняття та правової природи міжнародно-правової допомоги у кримінальних справах. Проаналізуйте історичний розвиток інституту правової допомоги від перших двосторонніх договорів до сучасної системи багатосторонніх конвенцій. Розгляньте співвідношення понять «правова допомога», «судова допомога» та «взаємна правова допомога». Вивчіть принципи міжнародно-правової допомоги: взаємність, подвійна криміналізація, спеціалізація, невидача власних громадян.

Етап 2. Форми та види міжнародно-правової допомоги

Детально опрацюйте класифікацію форм правової допомоги за різними критеріями. Вивчіть активні форми допомоги (видача злочинців, передача засуджених осіб, передача кримінального переслідування) та пасивні форми (виконання доручень про правову допомогу, надання документів та інформації). Проаналізуйте особливості кожної форми, правові підстави та процедурні аспекти їх застосування. Розгляньте спеціальні форми співробітництва: спільні слідчі групи, контрольовані поставки, спільні операції.

Етап 3. Правові основи та міжнародно-правові інструменти

Дослідіть систему міжнародно-правових актів у сфері правової допомоги. Вивчіть двосторонні договори про правову допомогу та їх особливості. Проаналізуйте національне законодавство, що регулює надання правової допомоги.

Етап 4. Україна як суб'єкт міжнародно-правової допомоги

Вивчіть роль та місце України у системі міжнародно-правової допомоги. Проаналізуйте участь України у багатосторонніх конвенціях та двосторонніх договорах. Розгляньте організаційно-правові засади надання правової допомоги в Україні, включаючи роль Генеральної прокуратури, МВС, СБУ, Міністерства юстиції. Вивчіть статистичні дані про надання та отримання правової допомоги Україною, основні проблеми та шляхи їх вирішення.

Етап 5. Міжнародне гуманітарне право та воєнні злочини

Розгляньте поняття воєнних злочинів, злочинів проти людяності та геноциду. Вивчіть роль Міжнародного кримінального суду у притягненні до відповідальності за міжнародні злочини.

Ключові поняття та терміни для засвоєння: міжнародно-правова допомога у кримінальних справах, взаємна правова допомога, видача злочинців (екстрадиція), передача засуджених осіб, передача кримінального

переслідування, доручення про правову допомогу, подвійна криміналізація, принцип взаємності, принцип спеціалізації, спільні слідчі групи, контрольовані поставки, міжнародне гуманітарне право, Женевські конвенції, Гаазькі конвенції, воєнні злочини, злочини проти людяності, геноцид, Міжнародний кримінальний суд, захист цивільного населення, комбатанти та некомбатанти, військовополонені, заборонена зброя, принцип розрізнення, принцип пропорційності, принцип обережності.

Перелік основних питань до опрацювання

1. Поняття та правова природа міжнародно-правової допомоги у кримінальних справах

Розглядаючи це питання, зосередьте увагу на визначенні поняття міжнародно-правової допомоги, її правовій природі та місці у системі міжнародного кримінального права. Проаналізуйте співвідношення з іншими формами міжнародного співробітництва у кримінальній сфері. Вивчіть основні принципи правової допомоги та їх застосування на практиці. Розгляньте еволюцію інституту правової допомоги від класичних форм до сучасних механізмів співробітництва.

2. Форми та види міжнародно-правової допомоги: класифікація та характеристика

У межах цього питання детально проаналізуйте класифікацію форм правової допомоги за різними критеріями. Розгляньте видачу злочинців як основну форму активної допомоги, включаючи умови, підстави та процедуру екстрадиції. Проаналізуйте виконання доручень про правову допомогу як основну форму пасивної допомоги. Вивчіть нові форми співробітництва: спільні слідчі групи, взаємне визнання судових рішень, європейський ордер на арешт.

3. Процедурні аспекти надання правової допомоги: від запиту до виконання

Вивчаючи це питання, проаналізуйте процедуру подання та розгляду запитів про правову допомогу. Розгляньте вимоги до форми та змісту запитів, порядок їх передачі через центральні органи або дипломатичними каналами. Вивчіть підстави для відмови у наданні правової допомоги та можливості їх оскарження. Проаналізуйте особливості виконання різних видів доручень: допит свідків, обшук, арешт майна, отримання документів. Розгляньте питання дотримання прав людини під час надання правової допомоги.

4. Україна у системі міжнародно-правової допомоги: правові основи та практика

У рамках цього питання проаналізуйте участь України у міжнародних договорах про правову допомогу, включаючи багатосторонні конвенції та двосторонні угоди. Вивчіть організаційно-правові засади надання правової допомоги в Україні, повноваження та функції компетентних органів.

Розгляньте статистичні дані про діяльність України у сфері правової допомоги, основні партнери та напрями співробітництва. Проаналізуйте проблеми та перспективи розвитку системи правової допомоги в Україні, включаючи вплив євроінтеграційних процесів.

5. Воєнні злочини та міжнародна кримінальна відповідальність

Розглядаючи це питання, вивчіть поняття та види міжнародних злочинів: воєнні злочини, злочини проти людяності, геноцид, злочин агресії. Проаналізуйте Римський статут Міжнародного кримінального суду та його роль у притягненні до відповідальності за міжнародні злочини. Розгляньте принцип комплементарності та взаємодію між національними судами та міжнародними трибуналами. Вивчіть практику міжнародних кримінальних трибуналів та їх внесок у розвиток міжнародного кримінального права.

Завдання для самостійного виконання

1. Письмова відповідь (1-2 сторінки) на одне із запитань:

– Як співвідносяться принципи суверенітету держав та ефективності міжнародного співробітництва у кримінальних справах і які механізми дозволяють досягти оптимального балансу між цими принципами?

– Чи можуть сучасні технології (штучний інтелект, блокчейн, цифрові докази) кардинально змінити систему міжнародно-правової допомоги у кримінальних справах і які виклики це створює?

2. Порівняльна таблиця

Порівняйте різні форми міжнародно-правової допомоги за такими критеріями:

- правові підстави;
- процедурні вимоги;
- підстави для відмови;
- терміни виконання;
- компетентні органи;
- особливості застосування в Україні.

3. Теми рефератів

3.1. Еволюція інституту міжнародно-правової допомоги: від класичних форм до цифрової епохи

У рефераті доцільно простежити історичний розвиток правової допомоги від перших двосторонніх договорів до сучасних цифрових механізмів співробітництва.

3.2. Європейський ордер на арешт: революція у системі видачі злочинців чи загроза правам людини

Пропонується проаналізувати досвід ЄС у запровадженні принципу взаємного визнання судових рішень та його вплив на традиційну систему екстрадиції.

3.3. Воєнні злочини в Україні: виклики для міжнародного правосуддя

Увага має бути зосереджена на аналізі роботи міжнародних та національних органів у розслідуванні воєнних злочинів, скоєних під час російської агресії.

3.4. Кіберзлочинність та міжнародно-правова допомога: нові виклики та можливості

Реферат може містити аналіз особливостей міжнародного співробітництва у боротьбі з кіберзлочинністю та цифровими доказами.

4. Практичне завдання

Громадянин України, підозрюваний у вчиненні тяжкого злочину на території Німеччини, переховується в Україні. Німецька сторона направляє запит про його видачу. Одночасно особа подає заяву про надання їй статусу біженця, стверджуючи, що їй загрожують політичні переслідування.

Проаналізуйте ситуацію з точки зору можливості видачі особи. Які правові норми підлягають застосуванню? Які підстави для відмови у видачі можуть бути використані? Як вирішити конфлікт між зобов'язаннями України за договором про правову допомогу та захистом прав людини? Яка процедура має бути дотримана? Які органи приймають рішення на різних етапах?

5. Тестові завдання

1. У якому році було прийнято Європейську конвенцію про взаємну допомогу у кримінальних справах?

- А) 1957.
- Б) 1959.
- В) 1961.
- Г) 1963.

2. Який принцип означає, що діяння має бути злочином як у державі, що запитує, так і у державі, до якої звертаються?

- А) Принцип взаємності.
- Б) Принцип подвійної криміналізації.
- В) Принцип спеціалізації.
- Г) Принцип невидачі власних громадян.

3. Скільки Женевських конвенцій було прийнято у 1949 році?

- А) 2.
- Б) 3.
- В) 4.
- Г) 5.

4. Коли набув чинності Римський статут Міжнародного кримінального суду?

- А) 1998.
- Б) 2000.
- В) 2002.
- Г) 2004.

5. Який орган в Україні є центральним органом у сфері міжнародно-правової допомоги у кримінальних справах?

- А) Міністерство юстиції.
- Б) Генеральна прокуратура.
- В) МВС України.
- Г) СБУ.

6. Що означає принцип «*non bis in idem*» у міжнародному кримінальному праві?

- А) Невидача власних громадян.
- Б) Заборона подвійного покарання.
- В) Презумпція невинуватості.
- Г) Право на справедливий суд.

Рекомендована література:

1. Європейська конвенція про взаємну допомогу у кримінальних справах 1959 року.
2. Європейська конвенція про видачу 1957 року.
3. Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності 2000 року.
4. Конвенція ООН проти корупції 2003 року.
5. Женевські конвенції 1949 року та Додаткові протоколи до них.
6. Римський статут Міжнародного кримінального суду 1998 року.
7. Войціховський А. В. Міжнародне право: підручник. Харків : ХНУВС, 2020. 544 с.
8. Бехруз Х. Н., Андрейченко С. С., Грушко М. В. та ін. Міжнародне публічне право: основи теорії: навч.-метод. посібник. Одеса : Юридика, 2023. 252 с.

Тема № 16. Міжнародно-правове регулювання видачі злочинців (екстрадиція)

Мета самостійної роботи здобувачів вищої освіти за темою: сформулювати комплексне розуміння інституту видачі злочинців (екстрадиції) як класичної та найбільш поширеної форми міжнародно-правової допомоги у кримінальних справах, засвоїти правові основи, принципи та механізми екстрадиції у міжнародному та національному праві, опанувати знання про систему міжнародно-правових актів у сфері видачі злочинців, включаючи Європейську конвенцію про видачу 1957 року, вивчити процедурні аспекти екстрадиції та роль компетентних органів, а також розвинути навички аналізу складних екстрадиційних справ з урахуванням балансу між ефективністю кримінального переслідування та захистом прав людини.

Методичні поради для самостійного вивчення

Етап 1. Історичні та теоретичні основи інституту екстрадиції

Розпочніть з вивчення історичного розвитку інституту видачі злочинців від найдавніших часів до сучасності. Проаналізуйте еволюцію підходів до екстрадиції: від абсолютних монархій до демократичних держав, від політичних мотивів до правових принципів. Вивчіть теоретичні основи екстрадиції: поняття, правову природу, співвідношення з іншими формами правової допомоги. Розгляньте основні теорії обґрунтування екстрадиції: договірну, територіальну, космополітичну, солідарності держав у боротьбі зі злочинністю.

Етап 2. Принципи та умови екстрадиції

Детально опрацюйте основні принципи екстрадиції та їх застосування на практиці. Вивчіть принцип подвійної криміналізації, принцип спеціалізації, принцип невидачі власних громадян, принцип невидачі за політичні злочини. Проаналізуйте умови видачі: характер злочину, тяжкість покарання, строки давності, процесуальні вимоги. Розгляньте сучасні виклики традиційним принципам екстрадиції у контексті боротьби з тероризмом, організованою злочинністю та корупцією.

Етап 3. Міжнародно-правові основи екстрадиції

Дослідіть систему міжнародно-правових актів у сфері видачі злочинців. Вивчіть універсальні конвенції ООН, регіональні договори, двосторонні угоди про видачу. Детально проаналізуйте Європейську конвенцію про видачу 1957 року та додаткові протоколи до неї. Розгляньте типові договори про видачу, їх структуру та зміст. Вивчіть особливості сучасних підходів до екстрадиції в рамках ЄС, включаючи Європейський ордер на арешт.

Ключові поняття та терміни для засвоєння: екстрадиція (видача злочинців), запитувана держава, держава, до якої звертаються, подвійна криміналізація, принцип спеціалізації, невидача власних громадян, політичні злочини, фіскальні злочини, військові злочини, екстрадиційні злочини, екстрадиційний запит, тимчасовий арешт, дипломатичні канали, центральні органи, судова екстрадиція, адміністративна екстрадиція, змішана процедура, обов'язкові підстави відмови, факультативні підстави відмови, принцип «aut dedere aut judicare», строки давності, Європейський ордер на арешт, взаємне визнання судових рішень, принцип пропорційності, заборона катувань, non-refoulement, дипломатичні гарантії.

Перелік основних питань до опрацювання

1. Інститут видачі злочинців: поняття, правова природа та історичний розвиток

Розглядаючи це питання, зосередьте увагу на визначенні поняття екстрадиції та її місці у системі міжнародно-правової допомоги. Проаналізуйте історичний розвиток інституту видачі від стародавніх часів до сучасності, включаючи перші договори про видачу та формування основних принципів.

Вивчіть правову природу екстрадиції: договірну основу, взаємний характер, суверенні права держав. Розгляньте співвідношення екстрадиції з іншими формами передачі осіб: депортацією, реадмісією, передачею засуджених.

2. Принципи екстрадиції: класичні засади та сучасні виклики

У межах цього питання детально проаналізуйте основні принципи екстрадиції та їх еволюцію. Вивчіть принцип подвійної криміналізації: його зміст, застосування та винятки у сучасній практиці. Розгляньте принцип спеціалізації та його значення для захисту прав особи. Проаналізуйте принцип невидачі власних громадян: історичні корені, сучасне застосування та альтернативи. Вивчіть принцип невидачі за політичні злочини: проблеми визначення політичних злочинів у контексті боротьби з тероризмом.

3. Європейська конвенція про видачу 1957 року: структура, зміст та значення

Опрацьовуючи це питання, детально вивчіть Європейську конвенцію про видачу як базовий регіональний інструмент у сфері екстрадиції. Проаналізуйте структуру Конвенції, основні принципи та норми. Розгляньте перелік екстрадиційних злочинів, умови видачі та підстави для відмови. Вивчіть Додаткові протоколи та їх внесок у розвиток екстрадиційного права. Проаналізуйте практику застосування Конвенції та її вплив на національне законодавство держав-учасниць.

4. Екстрадиційні злочини: критерії визначення та категорії

Вивчаючи це питання, проаналізуйте різні підходи до визначення злочинів, що спричиняють видачу. Розгляньте систему переліків (списковий метод) та систему мінімального покарання. Вивчіть категорії злочинів, що традиційно належать до екстрадиційних: тяжкі кримінальні злочини, економічні злочини, корупційні діяння. Проаналізуйте виключення з екстрадиційних злочинів: політичні, військові, фіскальні злочини. Розгляньте сучасні тенденції розширення переліку екстрадиційних злочинів.

5. Підстави відмови від видачі: обов'язкові та факультативні

У рамках цього питання детально вивчіть систему підстав для відмови від видачі, закріплену у міжнародних договорах та національному законодавстві. Проаналізуйте обов'язкові підстави: національність особи, політичний характер злочину, строки давності, принцип *ne bis in idem*. Розгляньте факультативні підстави: фіскальні злочини, військові злочини, незначність діяння, гуманітарні міркування. Вивчіть співвідношення договірних зобов'язань та конституційних принципів держав.

6. Процедура екстрадиції: етапи, учасники та процесуальні гарантії

Опрацьовуючи це питання, детально проаналізуйте всі етапи екстрадиційної процедури. Вивчіть підготовку та подання екстрадиційного запиту, вимоги до документів та їх легалізації. Розгляньте процедуру тимчасового арешту та її правові обмеження. Проаналізуйте судовий розгляд екстрадиційних справ: повноваження судів, права захисту, процесуальні строки. Вивчіть прийняття рішення про видачу виконавчою владою та можливості його оскарження. Розгляньте процедуру передачі особи та супроводжуючі заходи.

7. **Форми екстрадиційної процедури: судова, адміністративна та змішана**
Вивчаючи це питання, проаналізуйте різні моделі організації екстрадиційної процедури у національних правових системах. Розгляньте судову модель: роль судів у прийнятті рішень про видачу, судові гарантії, незалежність судової влади. Вивчіть адміністративну модель: повноваження виконавчої влади, ефективність процедур, ризики політизації. Проаналізуйте змішану модель як компроміс між ефективністю та правовими гарантіями. Розгляньте переваги та недоліки кожної моделі.

Завдання для самостійного виконання

1. Письмова відповідь (1-2 сторінки) на одне із запитань:

– Як співвідносяться традиційні принципи екстрадиції (невидача власних громадян, політичний виняток) з сучасними потребами боротьби з міжнародною злочинністю і чи потребують ці принципи перегляду?

– Чи може запровадження принципу взаємного визнання судових рішень повністю замінити традиційну екстрадицію і які правові та практичні перешкоди існують на цьому шляху?

2. Порівняльна таблиця:

Порівняйте традиційну екстрадицію та Європейський ордер на арешт за такими критеріями:

- правові підстави;
- процедурні вимоги;
- підстави для відмови;
- терміни виконання;
- роль політичної влади;
- судові гарантії;
- ефективність на практиці.

3. Теми рефератів

3.1. Політичний аспект в екстрадиції: історія, сучасність та перспективи

У рефераті доцільно проаналізувати еволюцію концепції політичних злочинів та її вплив на екстрадиційну практику, включаючи виклики боротьби з тероризмом.

3.2. Європейський ордер на арешт: революція чи еволюція у екстрадиційному праві?

Пропонується дослідити досвід ЄС у запровадженні нової моделі передачі осіб та її вплив на традиційні принципи екстрадиції.

3.3. Захист прав людини в екстрадиційних процедурах: баланс між ефективністю та справедливістю

Увага має бути зосереджена на аналізі практики ЄСПЛ та національних судів щодо дотримання прав людини при видачі злочинців.

3.4. Екстрадиція та кіберзлочинність: нові виклики для міжнародного співробітництва

Реферат може містити аналіз особливостей видачі осіб, підозрюваних у кіберзлочинах, та ролі цифрових доказів в екстрадиційних процедурах.

4. Практичні завдання

Завдання 1. Дискусійне питання

Підготуйте аргументи для обговорення питання: «Чи повинна Україна відмовитися від принципу невидачі власних громадян у контексті європейської інтеграції та боротьби з корупцією?» Сформулюйте по 3-4 аргументи «за» та «проти», враховуючи конституційні принципи, міжнародні зобов'язання та практичну ефективність.

Завдання 2. Практична ситуація

Громадянин держави А вчинив тяжкий злочин на території держави Б та втік до держави В, громадянином якої він не є. Держава Б направляє запит про видачу до держави В. Особа заявляє, що їй загрожує смертна кара у державі Б, хоча формально там діє мораторій на виконання смертних вироків. Крім того, особа подала заяву про надання притулку, стверджуючи про політичні мотиви переслідування. Між державами діє двостороння угода про видачу.

Проаналізуйте ситуацію з правової точки зору. Які норми міжнародного права підлягають застосуванню? Які підстави для відмови у видачі можуть бути використані? Як вирішити конфлікт між екстрадиційними зобов'язаннями та принципом non-refoulement? Яка процедура має бути дотримана? Які рішення можуть прийняти компетентні органи держави В?

Завдання 3. Складна екстрадиційна справа

Громадянин України підозрюється у вчиненні корупційних злочинів та відмиванні коштів. Частина злочинних дій була вчинена в Україні, частина – у державах ЄС. Особа переховується у третій країні, яка має договори про видачу як з Україною, так і з державами ЄС. Одночасно надходять декілька екстрадиційних запитів.

Завдання:

- Визначте пріоритетність розгляду запитів.
- Проаналізуйте можливі підстави для відмови.
- Запропонуйте оптимальне рішення конфлікту юрисдикцій.
- Розгляньте альтернативні механізми співробітництва.

5. Тестові завдання

1. У якому році було прийнято Європейську конвенцію про видачу?

- А) 1955.
- Б) 1957.
- В) 1959.
- Г) 1961.

2. Що означає принцип подвійної криміналізації в екстрадиції?

- А) Діяння має бути злочином у обох державах.
- Б) Особа має бути засуджена у двох інстанціях.
- В) Покарання має передбачатися у двох кодексах.
- Г) Запит має подаватися до двох органів.

3. Який мінімальний строк покарання зазвичай передбачається для екстрадиційних злочинів?

- А) 6 місяців.
- Б) 1 рік.
- В) 18 місяців.
- Г) 2 роки.

4. Що означає принцип спеціалізації в екстрадиції?

- А) Видача здійснюється тільки за спеціальні злочини.
- Б) Видана особа може переслідуватися тільки за злочин, зазначений у запиті.
- В) Процедура видачі має спеціальний характер.
- Г) Розгляд здійснюють спеціалізовані суди.

5. Коли набув чинності Європейський ордер на арешт?

- А) 2002.
- Б) 2004.
- В) 2007.
- Г) 2009.

6. Яка організація відіграє ключову роль у сфері міжнародного розшуку та видачі злочинців?

- А) ООН.
- Б) Рада Європи.
- В) Інтерпол.
- Г) Європол.

7. Що означає принцип «aut dedere aut judicare»?

- А) Або видати, або судити.
- Б) Або заарештувати, або звільнити.
- В) Або екстрадувати, або депортувати.
- Г) Або покарати, або помилувати.

Рекомендована література:

1. Європейська конвенція про видачу 1957 року.
2. Рамкове рішення Ради ЄС про Європейський ордер на арешт 2002 року.
3. Типовий договір ООН про видачу 1990 року.
4. Войціховський А. В. Міжнародне право: підручник. Харків : ХНУВС, 2020. 544 с.
5. Сироїд Т. Л. Міжнародне публічне право: підручник. Харків : Право, 2020. 648 с.
6. Бехруз Х. Н., Андрейченко С. С., Грушко М. В. та ін. Міжнародне публічне право: основи теорії: навч.-метод. посібник. Одеса : Юридика, 2023. 252 с.

Навчальне видання

**Завгородня Юлія Степанівна
Войтюк Марина Петрівна**

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
з дисципліни
«МІЖНАРОДНЕ ПРАВО»**

Редактор, оригінал-макет, – *А. В. Самотуга*
Дизайн – *К. А. Горденко*

Підп. до друку 14.11.2025. Формат 60x84/16. Друк – цифровий.
Гарнітура – Times New Roman. Ум.-друк. арк. 4,67. Обл.-вид. арк. 5.

Надруковано у Дніпровському державному університеті внутрішніх справ
49005, м. Дніпро, просп. Науки, 26, т. (056) 370-96-59
Свідоцтво про внесення до державного реєстру ДК № 8112 від 13.06.2024 р.